

نماینده با این ترتیبات می تواند اقدام در هر قسم خدمات نافه ملیه بنماید بنده بر حسب تصویب کمیسیون عالی و امر محکم مجلس برای يك امر مخصوص بعضی اقدامات در وزارت مالیه كرده ام اولاً اقرار مینمایم كه بنده وظیفه ندارم جز يك وظیفه كه آنهم راجع بیک صحت عمل است و يك وظیفه دیگر را هم ادا کرده ام كه تقریباً ۳ كرور بر عایدات این مملکت افزوده ام و امروز لازم می دانم مجلس رای خودش را در حق بنده اظهار بدارد كه بنده هیچ مساموریتی جز و مكالات ندارم چون مسئله بنده در باره مجلس مسئله ایاز است مادامی كه بمن می گویند كار كن تا نكته است بایست كار میكنم لا خواهشمندم كه مجلس همین امروز بخصوص رای خودش را در حق بنده معلوم نماید اگر آن فرمانی را كه بنده داده است امتداد می دهد حاضر می گوید كه در همین جا باشم در سر همین كارها آنهم حاضر در صورتی كه بفضل خدا آنكارهائی را كه بنده دارم مانع از حضور در مجلس نمی دانم و تا روزیكه مسئله گندم نبوده بنده در کمیسیون بودجه بودم بیرسید از مشترکین تا وقتی كه مسئله گندم پیش آمد ای آقایان بیست هزار خروار گندم بای اسبابی و وضع حالیه مملکت شما از پنجاه فرسخی و پنجاه و پنج فرسخی حمل كردن و بطهران وارد نمودن البته می دانید كار كوچكى نیست و البته يك پولی لازم است كه متفرق بشود و در دهات برای جمع آوری گندم و تهیه این پول يك وقت لازم دارد و بنده آن روزی كه در اینجا اظهار كردم كه فلان مقدار گندم وارد میكنم و عرض كردم اگر آقایان اجازه می دهند این گندم را وارد كنم و اول امید من بخداست بعد بشما نمایندگان ملت و منتظر این طور اظهارات نبودم و حال كه نتیجه برعكس بخشید بنده هیچ گله مند نیستم لکن با این همه گرفتاریهای فوق العاده این خدمت آخری را كه با اجازه مجلس قبول كردم و انجام دادم این اعتراض آقای متین السلطنه در باره بنده كدر پیشنهاد خودشان اسم شخص بنده را بردند و بنده را موضوع بحث قرار دادند تا اندازه خارج از انصاف می دانم و خواهش دارم كه مجلس رای خودش را در حق من معلوم نماید كه بكنم یا نكنم و اگر معلوم نكنند وظیفه خود می دانم و مشغول خواهم بود بجهت اینکه عرض كردم مسئله بنده مسئله ایاز است تا مجلس فرموده است بایست كار میكنم

مهرز الملك - در باب قانون اساسی ممكن است نظرها مختلف باشد بعضی ها نظرشان بروج قانون است و بعضی ها بصورت قانون بمقیده بنده نظر مقلن بصورت قانون نبوده كه میگویند كسانيكه غیر موظفند می توانند و فرض مقلن این نبوده است كه يك نفر از اداره پول بگیرد اما معایبی كه متصور است در خدمت و كلاه در ادارات از چند راه است كه لازم است عرض كنم يكی این است كه شغل نمایندگی شاید وقت زیادی لازم داشته باشد تا اینکه نماینده از عهد خدمتی كه با و رجوع شده است بر آید بجهت اینکه خیلی كارها در کمیسیونها هست كه باید بگذرانند بملاوه مطالعه در اموری بكنند كه

باید در مجلس مطرح شود كه نماینده باید تأملی كرده نظر صحیح در آن باب تحصیل كند و در مجلس اظهار بدارد اینها اوقات زیادی لازم دارند و يك نظر دیگر كه ملاحظه می شود رئیس بودن مرئوسیت است نماینده از آنجا بیکه از طرف هیئت مبعوث و منتخب میشود چون سمت رسمی دارد نمی تواند در يك اداره مرئوس رئیس آن اداره بشود هم ممكن است تصور كرد وقتی كه نماینده در يك اداره هست شاید يك وقتی طرفداری از آن اداره نماید و بنده مخالفم با آقای آقا میرزا اسمعیل نوبری كه میگویند این يك چیزی است و در مقابل يك ماده قانون اساسی و قابل توجه نیست این ماده بر قانون اساسی افزوده نمی شود بلكه این قانونی است كه مجلس شورای ملی بر حسب مقتضای وقت وضع میكند این اگر مجلس شورای ملی میخواست تغییری در قانون اساسی بدهد مثل اینکه بگوید موظفان هم می توانند چون این تغییر در قانون اساسی است باینجهت نمی شود بجهت اینکه مجلس اگر آقای ارباب اجازه بدهند هنوز تغییر دهند مشروطیت ندارد پس باینجهت معلوم نیست كه مجلس بتواند تغییر بدهد قانون اساسی را یا اینکه چیزی بر او اضافه نماید این يك قانون دیگری است كه امروزه مجلس وضع میكند و تعیین می نماید كه غیر موظفان هم نمایندگان نمیتوانند در ادارات خدمت كنند و در قانون اساسی هم همچو اجازه داده نشده است یعنی ساكت است و بالاخره بنده پیشنهاد آقای متین السلطنه را خیلی صحیح و قابل توجه می دانم و اهمیت می دهم و عرض میكنم خیلی لازم است كه مجلس يك چنین قانونی وضع نماید و جلو گیری كند از اینکه نمایندگان در ادارات مداخله نمایند و این استثنا را هم كرده است كه در يك موقعی با اجازه مجلس نماینده می تواند در یکی از ادارات مداخله نماید مثل اینکه آقای وکیل الرهايا خیلی خدمت می كند و بتصویب مجلس شورای ملی است و این منافاتی هم با این قانون نخواهد داشت .

فهییم الملك - آقای متین السلطنه از این پیشنهاد يك مقصودی داشته اند و بیک شكل دیگری جلوه می كند همان طور كه آقای میرزا اسمعیل نوبری فرمودند كه در قانون اساسی اینطور است كه نباید موظفان در ادارات خدمت نمایند حالا ما اگر يك ماده قانونی وضع كنیم كه غیر موظف هم نمیتوانند خدمت نمایند این بمقابل آن اصل قانون اساسی خواهد بود و حال اینکه مقصود ایشان این نیست بلكه مقصود ایشان این بود كه گفتیم بعضی از اعضا کمیسیونها با اعضاء مجلس بعضی كارهای خارجی پیدا كرده اند و مانع از تشكيل کمیسیونها و اسباب اتلاف وقت مجلس می شود این بود كه این پیشنهاد شد و این مسئله ربطی باین گفتگو ندارد مقصود این پیشنهاد این است كه اعضاء مجلس در موقع جلسات و موقع كارشان در کمیسیونها حاضر شوند و نباید هیچ مانعی غیبت نمایند مگر اینکه عذر مسموعی داشته باشند پس خوب است يك ماده بهمین عبارت نوشته شود تا ما را دچار محظوراتی كه در موقع الحاق بقانون اساسی روی

میدهند نمایند و تصور می كنم كه آقای متین السلطنه هم تا این اندازه را تصور بكنند كه برود بكمیسیون و در آنجا يك ماده بنویسند كه و كلا از جلسات و کمیسیونها غیبت نكنند و اگر غیبت كردند شرط دیگری بنده از ندولی يك چیز دیگری هم هست و او این است كه ما باید فقط در جلسات مجلس و کمیسیونها شرط قرار بدهیم و الا نمی شود وکیل را مجبور كرد كه شب هم در خانه خود كاری بكنند و اگر يك چیزی بنظرش رسید ملايك قانون برای يك اداره نوشت نمی توان گفت مداخله كرده است در يك كاری یا اگر از او کیفیت يك اداره را سؤال كنند جواب بگویند مقصود این است كه بستگی اداره پیدا بكنند كه در موقع همراهی و طرفداری از آن اداره بنمایند و در سایر ممالك معاونین هم كه جزء مجلس هستند و هم منصب دولتی دارند حالا ما چون در آن ترتیب نمی توانیم داخل شویم بجهت اینکه در قانون اساسی همین شده است پس باید همانطوريكه عرض كردم فقط در جلسات کمیسیونها و مجلس مداخله كنیم و الا سایر اوقات وکیل را نمی شود مخالفت كرد كه هیچ كار دیگری بایست برسی بلی اگر در يك وزارتخانه دیگری رفته و كاری بجهت خودش معین كرده است دیگر در غیر اوقات مجلس من نمیروم آنجا و مانع از حضور من در جلسات کمیسیونها و مجلس نخواهد بود آنرا باید منع كرد لکن اگر اینطور نباشد بمقیده من عیب ندارد و بیش از این هم بنده صحیح نمی دانم نماینده را محدود كنیم .

متین السلطنه - بلی این اول دفعه است كه نیت و قصد يك نفر را یکی دیگر بهتر از خودش فهمیده است و چنانچه آقای فهییم الملك معلوم میشود نیت و قصد بنده را بهتر از بنده فهمیده اند این مطلب كه اعضاء در جلسات کمیسیونها و مجلس حاضر شوند یا دیر بیايند در نظامنامه داخلی باندازه لازم پیش بینی شده است بعد هم پیشنهاد شده و بكمیسیون مبتكرات رفته است و عنقریب اقداماتی هم در مجلس مقدس خواهد شد كه مجبور كند آقایان را كه در وقت جلسه در کمیسیون و مجلس حاضر شوند ولی مقصود بنده این بود كه معلوم شود نمایندگان غیر موظف در ادارات دولتی میتوانند خدمت بكنند یا نمیتوانند و خود بنده بقدر كفايت استدلالات خود را عرض كردم و هر چه تكرار كنم مكرر خواهد بود بنده عرض كردم كه روح قانون و مقصود مقلن این بوده است كه نماینده مداخله در اجرائیات ننماید و مواد اصل قانون اساسی را شاهد آوردم از آن تجاوز كرده قانون انتقابات و انجمنهای ایالتی و ولایتی را بلدی را شاهد آوردم كه در تمام آنها مشهود است كه مقلن یعنی اشخاصيكه قبل از ما این قانون را نوشته اند این بوده است كه نماینده موظفان یا غیر موظفان نمیتوانند در اداره دولتی خدمت نمایند حالا يك نوع تردیدی درباره پیشنهاد بنده برای نمایندگان حاصل شده و كمان میكنند اگر این تصویب شود تغییری در قانون اساسی داده خواهد شد بطوريكه آقای مهرز الملك فرمودند كه در واقع فرمایش صحیحی بود هیچ لازم نیست كه این ماده را جزء قانون اساسی نمایند این يك ماده ایست بجهت كه مجلس چنانچه فرموده اند

برحسب اقتضای وقت وضع میکنند این است که بسایر و کلا این نقطه را واگذار میکنم و اجازه میخواهم که یکی دو کلمه در جواب آقای وکیل الرعایا عرض کنم و آن این است که خود بنده شخصاً همیشه فوق العاده احترام و خوش بینی از فرط دیانت و زیرکی آقای وکیل الرعایا داشته‌ام و اینکه اسم ایشانرا بردم و اظهاراتی نسبت بشخص ایشان کردم نه این است که قصد سوتی نسبت بشخص ایشان داشتم بلکه خواستم ایشانرا شاهد بیاورم از برای اثبات مدعای خود و اما چرا ایشانرا شاهد آوردم مع التاسف این بهانه بود که خود ایشان بدست دادند که قانون روده یا اینکه یک مطلبی که هنوز از کمیسیون نگذشته است در جراید اعلان میکنند و ما را دچار مظهر می نمایند تقصیر از من نبود و اما استمرار ایشان را در این کاری که فعلاً دارند اگر بنا بشود دو مرتبه انتخاب شوند بنده اول کسی هستم که رأی میدهم درباره ایشان لکن کار ایشان در هیئت مدیره شده است نه در مجلس و لازم میدانم چنانچه برای آقای نواب در مجلس تجدید رأی شد بایستی برای ایشان هم بشود و نشده است یعنی بنده خاطر ندارم اگر شده است خواهند فرمود که متذکر شوم و البته اگر در مجلس انتخاب ایشان واقع شده است معذرت خواهم خواست ولی برای این کار که فعلاً در دست دارند نظر بخدمات بزرگی که کرده اند و نظر بامیدات بزرگی که اگر برای ملت معین نموده و اوقات خود را از صبح تا شام صرف کرده اند البته گمان میکنم که اگر بنا شود یک نفر با یک عهده از و کلا برای اینکار معین شوند ایشان اولویت دارند و از هرجهت شایسته ترند .

رئیس - خوب مذاکره درین باب کافی است عجالت این را رجوع میکنیم بکمیسیون مبتکرات که ملاحظات آن کمیسیون نیز ضمیمه آن شده بمجلس پیشنهاد شود .

مقین السلطنه - بنده تقاضا می نمایم که در قابل توجه بودن او رأی بگیرند (عهده بر خلاف اظهار کردند که بفرستید بکمیسیون چون محل اختلاف شده بود بالاخره رئیس رجوع بکمیسیون نمود راپورت کمیسیون قوانین مالیه و قانون محاسبات عمومی قرائت شد ماده اولی که قرائت شد گفتند فائده در خواندن مواد آن نیست .

رئیس - لابد تمام آقایان ملاحظه فرموده اند پس حالا شروع بشور در کلیات این میکنیم .

مؤتمن الملک - اینقانون که پیشنهاد شده است دارای دو قسمت است یکقسمت قوانین محاسبات عمومی است که وزیر مالیه پیشنهاد کرده است و قوانین است یکقسمت ترتیبات ادارات است که مستشار مالیه بوزیر مالیه پیشنهاد کرده است آن قسمت لازم نیست در مجلس مطرح شود .

فهییم الملک - مقدمه عرض میکنم قبل از اینکه شروع بمذاکرات کلی اینقانون بشود البته آقایان تصدیق میفرمایند که اساس اصلاحات ممکن راجع باصلاحات عایدات مملکتی است و فقط اصلاحات مالیه مملکت این نیست که بر عایدات مملکت بیفزائیم

بلکه مقدم بر آن اینست که آنچه دولت عایدی دارد بیک ترتیب صحیح جمعآوری شده آنرا بترتیب صحیح بمصرف برسانیم عجالتاً یک قانون پیشنهاد شده است برای اداره کردن کلیه عایدات دولت گر چه قانون مفصلتر از اینهم هست لکن عجالتاً بهمان اندازه که ما میتوانیم امروزه عمل نماییم اینچند ماده بمجلس پیشنهاد شده است دعای میکنم از آقایان که طوری بفرمائید هر چه زود تر این قانون از مجلس بگذرد بجهت اینکه مادام که از مجلس نگذشته عایدات مملکتی تصور نفرمائید که بیک شکل صحیح اداره خواهد شد بلکه یکبودجه صحیحی وزارت مالیه نمیتواند بمجلس بفرستد و اینقانون همانطور که آقای مؤتمن الملک فرمودند یکقسمتی راجع بدستور العملی است که در اداره لازم است و کمیسیون هم ملتفت بود که این یک قانونیست که از مجلس بگذرد ولی بملاحظه اینکه بر داشتن یک ترتیب غلطی از یکوزارتخانه و گذاشتن یکقانون جدیدی خوبست بمجلس بیاورد که هم خاطر آقایان مستحضر باشد و هم شاید در اینخصوص هم بنظرشان چیزی برسد باینجهت بمجلس فرستاده شد .

تقی زاده - این قانون خیلی اهمیت دارد و از برای وزارت مالیه بمنزله قانون اساسی است و خیلی خیلی خوبست یکی وقتیکه از وزارت مالیه بکمیسیون قوانین مالیه فرستاده شد در کمیسیون پاره تغییرات داده شد و در آن تغییرات وزیر مالیه حاضر نبود و نتوانست در آنوقت حاضر شود و لازم است که در موقع قرائت در مجلس وزیر حاضر باشد که آن تغییرات را قبول نماید حالا اگر در دستور چیز دیگری هست او را مطرح فرار دهند این بماند تا وزیر حاضر شود .

رئیس - جناب وزیر مالیه حاضر بودند لکن بواسطه کسالتی که حاصل شد برای ایشان رفتند حالا در کلیات صحبت میکنیم [اغلب گفتند در کلیات مذاکره لازم نیست] .

رئیس - رأی میگیریم که داخل شور و مواد شویم .

افتخار الواعظین - در کلیات که مخالفی نیست در شور مواد هم چنانچه اظهار شد و خود وزیر لازم است و وزیر حاضر نیست پس فایده ندارد رأی گرفتن .

رئیس - دوشور خواهد شد در شور ثانی وزیر حضور پیدا خواهد کرد حالا چون عهده کافی نیست از برای اخذ رأی میماند بجلسه آتی باحضور وزیر آقای وحیدالملک سئوالی داشتند از معاون وزارت خارجه درخصوص نشریات مطبوعات خارجه .

وحیدالملک - بنده میخواستم مقدمه عرض بکنم و دو مسئله خیلی مهم را خاطر نشان آقایان کرده باشم یکی اینکه هر ملتی که افکار عمومی در عالم تمدن عالیه دارد آنچه‌هایی را که در قدیم الایام بزور شمشیر و قوه استبدادی ممکن بود گرفته شود اینروزها بواسطه آزادی افلام و نطق و بیخه کردن افکار آنچه‌ها را بدست می‌آورند بدون اینکه شمشیری در کار بیاورند و مخصوصاً اهمیت افکار عمومی راجع بمشروطیت ایران خیلی اهمیت پیدا کرده است برای سهولت جریان امور یاد شده مخصوصاً یکی از تکالیف عهده نمایندگان دولت خودمان را در دربار

دولت دیگری این می بینم که حتی المقدور سعی کند که افکار عمومی آن مملکت و ملت راجع بمملکت و ملت خودش تهیه بکند و نکندارد سوء عقاید و افکاری نسبت بملت و دولت خودش در آن مملکت پیدا شود و بدبختانه می بینم در این اواخر مخصوصاً از شروع بدولت جدید افکار عموم مخصوصاً قطعه اروپا آنطوریکه باید پخته شده باشد پخته نشده است بلکه برعکس انتشارات مخصوصاً در مطبوعات خارجه نسبت بمشروطیت ایران و این دولت جدید داده می شود و این نشریات خیلی سوء استقاهات راجع باین مملکت توایند میکنند وقت است که از اینگونه نشریات جلوگیری شود و بنده از عهده تکالیف نمایندگان و سفرای خودمان در خارجه این را می دانم که نگذارند بیخود و بیجهت در خارجه این گونه سوء تفاهات نسبت بدولت ما پیدا شود و جلوی این نشریات را بگیرند و نگذارند این مطالب بی اصل که افکار عامه را نسبت بدولت تقییر میدهد پیدا شود و بنده از معاون محترم وزارت خارجه سئوال میکنم چه اقدامی نیز کرده اند که نمایندگان ماجلوی این نشریات را بگیرند و نکندارند سوء استقاهات نسبت بدولت جدید پیدا شود .

معاون وزارت امور خارجه (نصر الملک) درین باب وزارت خارجه همیشه مراقبت کرده است که اگر یک چیزی برخلاف آنچه را که آقای وحیدالملک فرمودند در روزنامهجات اروپا به بینند فوراً تکذیب بکنند مثل اینست که هر وقت در جراید اروپا یک چیزی که بدولت ایران مضرات دیده شده فوراً بتوسط سفرا تکذیب شده و مخصوصاً در چندی قبل یک لایحه متعدد المال نوشته شد بتام سفرا که در اینباب مراقبت داشته باشند پاره اخبارات که در مطبوعات نشر میشود تکذیب کنند و پاره وسایلی که ممکن است و البته آنچه راهم که وزارت خارجه نوشته است بسفرا رسیده می بینید آنچه که سابق در جراید می نوشتند کمتر شده است و بنده اینرا از اثر تعلیماتی میدانم که وزارت خارجه به سفرای خود داده است و مخصوصاً بموجب اطلاعی که وزارت خارجه پیدا کرده است خیلی مراقبت دارند و اگر بخواهید سواد آن لایحه را ملاحظه فرمائید حاضر است اجازه بفرمائید ارائه بدهم .

وحیدالملک - خیلی ممنونم از این اظهاری که معاون وزارت خارجه کرده اند که اقدامات در اینخصوص از طرف وزارت خارجه شده است و نتیجه آن هم ظاهر شده است یا خواهد شد ولی بنده می بینم که این مطلب روز بروز رو بتزاید است و بنده اطلاع ندارم که تاکنون یک تکذیب رسمی از اینگونه انتشارات شده باشد البته شاید بعضی از آقایان خواسته که از جزئیات این انتشارات مستحضر شوند جزئیات این انتشارات خیلی فوق العاده است بلکه بعضی از چیزها است که اصلاً هم یکی از ما ها اطلاع نداریم و می بینم که در خارجه نقشه اش را می کشند مثلاً گاهی امتیاز خط آهن طهران را بفلان دولت میدهند یا فلان دریاچه را امتیاز می دهند یا آنکه راه ما را ناامن و غیر منظم می نویسند و اعمال دولت و مجلس را بطور دیگر جاوه می دهند که

ابهأ روح ما از آن انتشارات اطلاعی ندارد و عرض می کنم خوبست يك جدیدت فوق العاده در این کار شود که جلوگیری از این مطبوعات که راجع باستقلال این مملکت است بشود و امیدواریم که همین اقدامی که کرده اند نتیجه آن بخوبی ظاهر شده

معاون وزارت خارجه - اقدامی وزارت خارجه کرده اند بشرحی است که بعرض رسانیدم و حالا هم آقای وحیدالملک می فرمایند تا اکیدات بشود و اطاعت میکنم .

رئیس - آقای ادیب التجار سئوالی داشتند از معاون وزارت خارجه در خصوص رفتار فونسل باد کوبه .

ادیب التجار - شرحی مفصّل محترمین تجار ایرانی متبیین باد کوبه از سوء اقدامات ساعد الوزرافونسل آنجا و حرکت زشت مامورین او بمجلس مقدس نوشته بودند کارهای زشتی نوشته بودند که امضاء میکنند گان تجار نمره اول ایران هستند که گمان نمی کنم دروغ باشد و اطلاعات آقای ناصر الملک را در این خصوص شاهد گرفته اند مینویسند از آن ساعتی که نامزد شده است بماموریت فونسلگری باد کوبه همان قسم حرکاتی را که ارفع الدوله در اسلامبول مرتکب شده و شبیه و شبیه خود قرار داده بود پیش گرفته و در این موقع باریک ما بین آنها اختلاف بزرگی انداخته اند دیگر آنکه مدرسه موسوم (اتحاد ایرانی) که ایرانیان مقیم آنجا تاسیس کرده بودند در یک همچو چاقویی که جالب توجه است و باید مأمور وزارت خارجه تشویق بکنند برعکس در مقام تعطیل آن مدرسه بر آمده و مدیر آن را چوبزده دیگر آنکه آقا بابای قلی اوف نام که بشارت معروف است بمساعدت ایشان با جمعی از اشرار وسط روز بکاروانسرای حاجی شیخ هلی که مینویسند فریب سی نفر از تجار ایرانی در آنجا مسکن دارند در حالی که شش اول دستشان بوده است با آنجا حمله برده و چیزی نمانده بوده است که چند نفر کشته شود بعد که حکومت محلی در مقام ممانعت بر آمده فرمان شیر و خورشید را باستظهار خود واستخلاص از چنگال حکومت روس ارائه داده است و نوشته اند که شرح این واقعه بوزارت خارجه هم نوشته شده می خواهم سئوال کنم از معاون وزارت خارجه که در این باب تحقیقات و اقدامات عاجل کرده اند که جالب توجه عموم باشد و مجلس هم از این اقدامات مطلع باشد یا خیر؟

معاون وزیر خارجه - عرضی که در این باب بمجلس رسیده بود که دوسه روز قبل از وصول عرضی آنها بوزارت خارجه و در همان روز یا روز بعد جناب آقای وکیل التجار این فقره را بمن اطلاع دادند و بنده دیگر منتظر این نشدم که از باد کوبه عرض عالی بوزارت خارجه بیاید فوراً تلگراف کردم باو که تجار شکایت دارند و این منافات با حسن ظن و اطمینانی است که وزارت خارجه بشما دارد امروز تلگرافاً جواب داده بود که شرح آن را بتوسط پست مینویسم بوسایل دیگر هم باره تحقیقات شده است منتظر هستیم که به بینیم از آن جاها هم چه جواب می آید و البته بعد از رسیدن جواب

و معلوم شدن حقیقت مطلب نتیجه بعرض مجلس خواهد رسید.

رئیس - آقای کاشف در خصوص اموال غارت شده یکی خوی و تبریز که رحیمخان و اتباع او غارت کرده اند سئوالی داشتید از معاون وزارت خارجه

کاشف - لازم است مقدمه چند کلمه بعرض کنم که اذهنان آقایان مسبوق باشد در بدو انقلاب آذربایجان راجع بتجار ایرانی از راه طرابوزان مقداری مال التجاره بسرحد ایران وارد شده و در آن هنگام چون راهها خیلی منگوش بود مالها را لازم بود که در هر جا هست توقیف کنند لکن در سرحد ایران ایستگاهی نبود که مرکز تجارت باشد بالآخره مالها سلامت از راه بکمرک خوی رسید و بواسطه افتشاش تبریز و راه بین تبریز و خوی فریب سیزده ماه همین طور توقیف بود حتی يك زمان که اطمینان براه داشتند حضرات تجار راضی شدند که اموالی را که باید تبریز برود بیرون آورده حق کمرک او را داده در همان حوالی بفروش برسانند رئیس کمرک خوی مانع شد و گفتا کر شما اطمینان دارید من اطمینان ندارم تا يك زمان که از فتوحات سرداران مجاهدین راهها امن شده بود رئیس کمرک بتجار اطلاع داده بود که حالا میتوانید مالهای خود را بتبریز حمل کنید حضرات هم چون مال کلی بود مکاری از هر طرف توانستند فرستادند و آنها را حمل کردند ولی قبل از ورود بمردم دستخوش چپاول رحیمخان و اتباع او شد و این بارها که تمام افشیه و بطور انتخاب بود و هر کدام مال میکنند بود چهارصد و سی و هشت عدل آنرا بردند و چیزهایی را که نمیتوانستند ببرند و سبک قیمت بود گذاشتند و ایندفعه خسارت زیادی بتجار آذربایجان دایر انبانی که مقیم اسلامبول هستند وارد شده و اکبری مقروض بودند بعضی از آن اموال شاید راجع بمعضی آقایانی باشد که در این مجلس هستند این تجار از ابتدای دولت جدید بعرض رسانید که توانستند شکایت کردند که دولت رفع یریشانی آنها را بکنند ولی بواسطه آنکه هنوز ترتیب ادارات مسا بجائی نرسیده بود رفع تعدی از آنها نشد و بنده اطلاع دارم که خیلی از تجار بواسطه این خسارت فوق العاده بکلی محو و یریشان شده اند میخواستم از معاون وزارت خارجه سئوال کنم بعد از اینکه متعطل اینهمه صدمات شدند و از طرف دولت مأمور فرستادند و رحیمخان بروسیه فرار کرد و او را مراجعت بایران ندادند باسم اینکه مقصر بلتیکی است ولی در باب این مال التجاره و نسبت باین تجار بیچاره چه اقدامی کرده اند و هر گاه اقداماتی نموده اند شرح آنرا بیان فرمایند

معاون وزارت خارجه - چندی قبل از طرف تجار آذربایجان عرض عالی بمجلس مقدس رسیده بود و بر طبق آنهم از ایالت آذربایجان تلگرافی بوزارت خارجه شده بود و در اینخصوص مابین وزارت خارجه و سفارت روس مذاکرات و مکاتبات زیاد شد تا اینکه سفارت جواب نوشت که رحیمخان وقتیکه آمد بخاک روسیه جزء گاو و کوسفند چیز دیگر نداشته در جواب نوشتیم که از قراریکه ارائه

شده است دو بست قالی بزرگ و بعضی چیزهای دیگر را برده و این خود میتواند بفهماند که این اظهاری را که او بسفارت کرده است بکلی بی اصل است و چیزهای دیگر را هم برده است دو باره سفارت نوشته بود که او میگوید پیش از این بامن نبوده در جواب وزارت خارجه نوشت در اینکه رحیم خان یکبیزان زیادی متجاوز از دو کروز سه - رور غارت برده هیچ جای شبهه نیست اینها را اگر نبوده است چه کرده است و در کجا امانت سپرده است نزد هر کس هست صورت بدهد که گرفته شده بصاحبان آن رد شود جواب این فقره هنوز نیامده است مطالبه میشود نتیجه بهر جا رسید بعرض مجلس میرسد.

کاشف - بموجب فرمایش آقای معاون مدت ها است که شکایت شده حتی آنکه بمجلس هم رسیده است بنده اطلاع دارم که رحیمخان در موقع ورود بروسیه مبالغ زیادی از اموال همراه داشته و خیلی هم صاحب ثروت است چنانکه بیکمقداری از از این اموال که در راه برده شده است از یک کافر تجار ایرانی مقیم اسلامبول بوده و خود او این سفر بمدار مراجعت از طهران بتفلیس رفته و بهر طریقی که میدانسته است آن اموال را پس گرفته پس معلوم میشود که آن اموال پیش او است و همانطور که گفته اند اگر نبوده است نزد کی است باید معلوم کند و بجهت این بیچاره هایک اقدامی شود که این خسارتی که با وارد شده است جبران شود بجهت اینکه آن مالی که از این مالها کمتر قیمت داشته است هر عدلی پنجاه لیره قیمت آن بوده است بالین تفصیل ملاحظه فرمائید که چهار صد و سی و هشت عدل قیمت آن چقدر میشود و چقدر خسارت باین تجار بیچاره وارد آمده است اسفندها میکنم نتیجه اقدامات را زودتر بفرمائید که اسباب آسایش آنها بشود .

معاون وزارت خارجه - اطاعت میکنم.

رئیس - جلسه آنبه روز پنجشنبه و دستور آن از این قرار است شورا در مواد قانون محاسبات عمومی - راپورت کمیسیون بودجه در باب اصلاح کشتیهای خلیج فارس - [مجلس یکساعت از شب گذشته ختم شده]

جلسه ۹۷

صورت مشروح روز پنجشنبه ۱۶ شهر جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد و صورت مجلس قبل را آقای معاضدالملک قرائت کردند

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟ (اظهاری نشد رئیس صورت را امضاء کردند)

منتصر السلطان - برای اطلاع نمایندگان محترم میخواستم عرض کنم قبل از محاکمه و جلب بمحکمه عدلیه بموجب اصل (۲۰) قانون اساسی نمیتوان هیچ روزنامه را توقیف کرد و روزنامه ایران نو و شرق را بموجب حکم اداره نظمی قبل از جلب بعدلیه و محاکمه توقیف کرده اند ایران نورا توقیف ابدی نمودند و این مطلب علاوه بر اینکه مخالف اصل (۲۰) قانون اساسی است تقریباً قانون انطباعات را متزلزل می نماید بجهت اینکه هر روزنامه را هر

کس می‌خواهد توقیف کند باید قلاً تقصیر او را ثابت کرده بعد توقیف نماید محض اطلاع خواستم عرض کنم که مجلس هم در اینخصوص رأی خود را اظهار نماید .

رئیس - درینخصوص از هیئت وزراء عظام کتباً سئوالی شده که این اقدام ملی بر چه علت و چه کیفیت بود . است گویا قراردادند امروز خودشان آمده در این خصوص یاد در جلسه علنی و یا در جلسه خصوصی مذاکره نمایند .

[**لایحه وزارت مالیه در معرفی آقای عمیدالملک به معاونت وزارت مالیه قرائت شد**] امروز قرار بود که در ضمن شور درقانون محاسبات عمومی آقای وزیر مالیه معاون خودشانرا هم معرفی نمایند و چون مبتلا بقب شدیدی شده‌اند این است بموجب این مراسله آقای عمیدالملک را به معاونت وزارت مالیه معرفی میکنند .

[**رأی بورت کمیسیون قوانین مالیه قرائت شد**] **رئیس -** هنوز رأی گرفته نشده که داخل در شور مواد شویم در کلیات اگر ملاحظه هست بفرمایید [گفتند مخالفی نیست رأی بگیری]

رئیس - رأی گرفته می‌شود و در اینصورت اگر مجلس موافقت دارد داخل در شور مواد شویم هر کس تصویب میکند قیام نماید .

(اغلب قیام نمودند با کثرت تصویب و شروع در شور اول مواد شد) .

در ماده [۱] آقای مؤتمن‌الملک و آقای میرزا اسدالله خن پیشنهاد ذیل را نمودند .
پیشنهاد آقای مؤتمن‌الملک :

ماده (۱) بودجه دولت سندی است که معاملات دخل و خرج مملکتی برای یکسال در آن پیش‌بینی و تصویب شده است ماده (۲) دوره عمل مدتی است که قانون معین میکند برای اینکه معاملات دخل و خرج در مدت مزبور بموقع اجراء گذارده شود مدت مزبوره برای تشخیص و حواله مطالبات دائنین دولت تا تاروز آخر ماه سیم سال بعد است و برای ختم اعمال دایر بدریافت هایدات و پرداخت مخارج تاروز آخر سال بعد است .

پیشنهاد آقای میرزا اسدالله خان
هایدات و مخارج که در ظرف هر سه مالیه باید دریافت شود و بهصرف برسد بموجب قانون موازنه مالیه سنواتی تصویب و بودجه کل مملکت را تشکیل میدهد .

پس از مذاکرات زیاد آقای رئیس اظهار داشت در قابل توجه بودن این پیشنهادها رأی گرفته میشود آقای فهیم‌الملک مخبر کمیسیون تقاضا نمود که چون این پیشنهادها مخالفی با رأی بورت ندارد رأی لازم نیست و راجع شود بکمیسیون .

(رجوع شد بکمیسیون)
از ماده (۲) ناماده (۹) رأی بورت کمیسیون و ماده (۱۱) پیشنهاد وزیر در هر يك از آن مواد جداگانه شور اول شده مذاکرات و مباحثات لازم بعمل آمد .

رئیس - بکریع نفلس است .
[تانیاً جلسه تشکیل شده]
رأی بورت کمیسیون بودجه قرائت شد که لایحه

از وزارت مالیه متضمن سواد مشروحه اداره گمرک و رأی بورت مهندس کشتیهای دولت در خلیج فارس رسیده بود مشر بر اینکه برای تعمیرات فوری کشتیهای مزبوره لازم است يك کارخانه مختصر در محمره بنا شود تا برای هر کار جزئی مجبور بخرج فوق‌العاده برای فرستادن کشتیها بیهی نباشد و موافق صورتیکه از روی (کاتالوک) ادوات لازمه معین کرده بودند بملاوه صدی پنجاه از باب کرایه حمل و باربندی کلیه مخارج اینکارخانه قریب بیست هزار فرانک میشود کمیسیون بودجه آقایان متین‌السلطنه و میرزا اسدالله خانرا معین نموده که در اینباب از اداره گمرکات توضیحات کافی تحصیل نمایند و بعد از رسیدگی و خواستن صورت مخارج سه ساله اخیر تعمیرات کشتیهای دولتی در خلیج فارس و خواستن صورت مخارج تعمیرات سه ساله قوی نیل و بیچی نیل و تغاقوی نیل از وزارت مالیه که قریب دو هزار و سیصد تومان بود چون مخارج بنای يك کارخانه باقیمت ادوات لازمه قریب بیست هزار فرانک که تقریباً معادل چهار هزار و چهار صد تومان است معین کرده بودند پس از این توضیحات کمیسیون بودجه تصویب مینماید که معادل بیست هزار فرانک با اداره گمرک اعتبار داده شود و دیگری برای تعمیرات جزئی محتاج بفرستادن کشتیهای دولت بیهی نباشد.
نواب - قراردادی در کمیسیون خارجه درخصوص نسخ قرارداد سابق راجع بیوست بره رأی بورت داده شده که وزیر هم فوریت آنرا تقاضا کرده اگر چنانچه مطلبی مهمتر از او داریم که آن عنوان شود و الا رأی بورت کمیسیون خارجه بعقیده بنده خیلی مهم است و اگر مجلس صلاح بداند بجای این رأی بورت آن قرارداد خوانده شود .

رئیس - مجلس موافقت دارد با تقاضای آقای که این رأی بورت تبدیل بشود برای بورت کمیسیون خارجه (عموم گفتند صحیح است) .

رأی بورت کمیسیون خارجه قرائت شد
وزیر خارجه - بنده هم فوریت این لایحه را تقاضا مینمایم .

رئیس - فوریت این لایحه را آقای وزیر تقاضا فرمودند حال رأی گرفته میشود در فوریت آن هر کس فوریت این لایحه را تصویب مینماید قیام نماید (اغلب قیام نمودند) .

رئیس - با کثرت تصویب شد حال در کلیات این یکمرتبه مذاکره میشود بعد داخل در مواد شویم .
تقی زاده - این لایحه قانونی نیست که لازم باشد در کلیات او مذاکره شود اینمثل رأی بورت يك کمیسیونی است فقط باید مجلس در آن نظری بنماید دیگر کلیات ندارد .

رئیس - شاید باره نظریات باشد که لازم باشد آقایان اظهار بدارند در کلیات این هر کس حرفی دارد بفرماید .

متین‌السلطنه - این رأی بورت دارای چند چیز است که ابتداء باید تفکیک شود والا بدون تفکیک نمیشود رأی گرفت بکفتمت این رأی بورت راجع است بزمان محمدعلی میرزا مسلم است این قرارداد که در آن زمان داده شده بموجب این قرار داد و مجدداً این قرارداد میشود بکفتمت راجع بقروض و پولی است که باید بصاحب امتیاز داده شود و بکفتمت راجع بخود

بیوست بره است آنها باید از هم تفکیک و بعد مذاکره شود .

میرزا اسدالله خان - در آن روزیکه این امتیاز را عنوان کردند بنده عرض کردم که این دو جنبه دارد یک جنبه سیاسی و یک جنبه اقتصادی و عقیده بنده این بود که يك کمیسیونی از بعضی اعضاء کمیسیون خارجه و کمیسیون قوانین مالیه بنشینند و مذاکره نمایند بنده می‌بینم که در یکی از مواد این قرارداد نوشته شده که غیر از اداره گمرکات این عوارض دریافت میشود در صورتیکه این يك عوارض معینی است که از برای دولت خرج خواهد بود و يك اشکالات سیاسی این است که در جای دیگر میگوید هایدات اینرا صرف جای دیگر نخواهیم کرد مگر پرداخت آن چهل هزار تومان در صورتیکه ما میتوانیم آنرا حواله گمرک کنیم که عنقریب بکفتمت بزرگی از هایدات ما اینجا خواهد بود و ممکن است در آنجا فراری درین باب داده شود .

وزیر فواید عامه - عرض میشود اینطوری که عنوان شد که این لایحه جدیدی است و باید بترتیب سایر لوایح از مجلس بگذرد لازم شد عرض کنم که ما نمیتوانیم آن قرار داد رانسخ کنیم و چون در آن قرارداد هم این عوارض هست هم بیوست بره هست و هم بردن برده هست و هم کشتن بره و تمام این قراردادها در آن قرارنامه هست چاره نداشتیم جز اینکه بهمانطور بگذرانیم در این تجدیده فقط يك تویید زحمتی برای خود کرده‌ایم .

وحیدالملک - ایرادات آقای میرزا اسدالله خان جوابش واضح است اولاً اشکال زیادی که هست این است که این قبض با اسم گمرک گرفته سود در صورتی که اینطور نیست این با اسم حق جواز صادرات گرفته خواهد شد و وضع گرفتن آنهم آسان است که دولت میتواند بگیرد و دیگر آنکه با اندازه چهل هزار تومان هر سال دولت بیابک شاهنشاهی فرار شده است بنده که بپردازان علی‌اف بنده و زیاده از آن چهل هزار تومان دولت بیابک نخواهد داد و هر سال این اقل پولی است که دولت از حق جواز بیابک استقراضی خواهد داد .

حاجی فاتح‌الملک - بنده عرض میکنم در صورتیکه محل پرداخت این پول را از این محل قرار می‌دهند که هر ساله چهل هزار تومان داده شود و می‌نویسد که اگر کسر آمد دولت از محل دیگر خواهد داد دیگر در این صورت که دولت متعهد است هر ساله این اندازه را بپردازد چه لزومی دارد که وثیقه قرار بدهد که دولت قبول میکند که از این محل سالی چهل هزار تومان بپردازد اگر کفایت کرد که قبلاً والا از محل دیگر خواهد داد و دیگر آنکه در روز اعضای کمیسیون خارجه تماماً نشستند و وقت خود را صرف این قرارداد کرده و از حیث سیاسی و سایر حیثیات ملاحظاتی خود را کرده اند و عقیده بنده این است که این قرارداد خیلی خوب است و زیاده بر این موشکافی لازم نیست خوب است در این باب رأی گرفته شود و داخل شور مواد شویم .

افتخار الواعظین - بنده فقط يك عرض داشتم و آن این بود که چنانچه در این رأی بورت قیام شده که اگر چهل هزار تومان کمتر از این محل هاید

شد دولت کسر آنرا میدهد پس در صورتیکه اضافه شود خوبست قید شود که دولت تصرف خواهد کرد.

تقی زاده - این لایحه نیست یک قراردادی است با یک طرفی که خود شرم حاضر نیست و ما خیال میکنیم که این یک لایحه ایست که با وزیر فواید عامه و وزیر مالیه خواهیم قرارداد کرد و هیچ ملازمه نمی بینیم بین اینکه بنیم آن قرارداد سابق صحیح بوده است یا غلط بوده است تا آنکه یکی از وکلای اظهار کنند که آن مسوخ است آنوقت یک وزیر هم در جواب بگوید خیر ما نمی توانیم آن قرارداد را منسوخ بدانیم یک چنین چیزی شده است و حالا از طرف دولتین محکوم بنسخ شده دولت روس هم حاضر شده است که نسخ شود و این ربطی ندارد با اینکه ما آنرا رد کنیم اما اگر یک قرارداد دیگری هم بوده است ما مجبوریم که قبول کنیم این یک قرارداد است که از طرف دولتین تجدید شده است و این ترتیبی هم که داده شده است بهترین شکلها است که اگر در روز وقت صرف شود بهتر از این هم نمی گذرد لازم نیست که در بین این مذاکرات یک حقی برای دیگری ثابت کنیم و امیدوارم که به همین طوریکه با کمال دقت دیروز و امروز چنانچه گفته شد وقت کمیسیون صرف شده و بهترین شکلها است دولت روس هم قبول کنند و آنوقت باید خیلی ممنون شویم از این ترتیبی که تصویب شده است برای اینکه این ترتیب و این امتیاز اگر رد شود یک پولی آن شخص داده است و باید از محل دیگری باو بدهیم و حال آن پول را که دوست هزار تومان در هر سال [۵] کرور در اول اکتبر دولت میدهد و دیگر آنکه یک حق جوازی که گمرک است دولت قرار میگذارد بگیرد که بدون آن اجازه حمل نخواهد داد و در دفترهای گمرک کی ثبت خواهد شد و امنای گمرک آنرا می بینند و حق جوازی که گرفتند از گمرک رد خواهد شد ولی پولش از داخله گرفته میشود . برای خرید آن پوست که حق جواز از آنها گرفته می شود و این هم یک چیزی است که دولت باید ممنون باشد که تکثیر عایدات او میشود مطلب دیگر که تمام این اصلاحات و تقییدات برای اوست این است که دولت وعده میکند که در این پنجسال هر سالی در هر محلی بمناسبت آن محل کشتار بره را قدفن نماید مثلا یک ماه در عراق و یک ماه در خراسان در هر جا بمناسبت آنجا مثل اینکه حمل در عراق و ثور در جای دیگر و همگذا تمام نکات ملاحظه شده است حال اگر باز بعضی ایرادات مختصری هم هست بفرمائید اصلاح شود والا چه جبهه دارد که کشتار بره را قدفن کنیم و مجبور شویم که این دوست هزار تومان را از جای دیگر بدهیم اینها مدت پنجسال امتداد خواهد داشت که هم این پول پرداخته شود و هم اگر شد یک چیزی عاید دولت شود ممکن بود که ما این چهل هزار تومان سالانه را از محل دیگر بدهیم ولی چون این یک امتیازی بود که در سابق گرفته شده بود و حالا تبدیل میشود بیک قرارداد دیگری فیما بین دولتین ایران و روس در مدت پنج سال و

هیچ ضرری هم باین ترتیب نخواهد داشت و بعد از این مدت دولت میخواهد اصلا قدفن میکند و اگر میخواهد آزاد میکند و اگر میخواهد آزاد میکند و امیدوارم که زودتر رای بدهند که موفقی نگردد و اگر در عباراتش بعضی سوء تفاهات است آن را هم بفرمائید اصلاح شود .

رئیس - معلوم میشود در کلیات مخالفی نیست حال شروع میشود بشور مواد یکسکرتیه خوانده می شود اگر اصلاحاتی در آن لازم میشود آنوقت برای کلیه یک رای گرفته میشود (شروع بقرائت رایورت کمیسیون گردیده پس از مذاکرات از قرار ذیل هر یک از مواد آن اصلاح شده .)

اولا - قراردادی که در (۲۷) شهر صفر ۱۳۲۷ هجری مطابق اول حمل سنه ۱۳۰۹ قمری فیما بین مأمورین محمد علی میرزا و (اقامت رئیس اف) تاجر باشی روسی در طهران منعقد و در (۱۲) ماه مارت سنه ۱۹۰۹ میلادی در دفتر اسناد سفارت سنیه روسی در تحت نمره (۹) ثبت گردیده و حال متعلق بتجارخانه برادران علی اف میباشد از طرف دودولت محکوم به بی اعتباری و نسخ گردیده .

ثانیاً در عرض واهی که بتجارخانه برادران علی اف برای انعقاد قرارداد مزبور منسوخه صرف نموده دولت علیه ایران متعهد است مبلغ دوست هزار تومان بدون تنزیل بیول ایران در مدت پنج سال با قسط متساویه و سالی چهل هزار تومان تمام برای اول اکتبر هر سال بتجارخانه برادران علی اف بپردازد و شروع بپرداخت این وجه از هژده سنه خواهد بود .

ثالثاً - ضامن ترتیب پرداخت هر ساله وجه مزبوره و حمل آن از حیث مبلغ و موعد بتجارخانه برادران علی اف حق جوازی است که اولیای دولت علیه ایران در هژده سنه اول ثیل قانوناً مقرر می فرمایند که از این تاریخ از پوست بره که در تمام خاک ایران خریداری میشود چه در مدت این قرارداد و چه بعد از آن در نقاطی که صلاح میدانند بپردازد گمرکات از قرار ذیل اخذ بنمایند .

ایضاً از پوست شیراز دانه سی شاهی ایضاً از پوست خراسان دانه پنجشاهی از پوست سایر نقاط ایران دانه هفده شاهی و نیم .

رابعاً - برای مزید اطمینان از وصول مراتب اقساط مذکور در فصل سیم دولت علیه از این تاریخ تا انتضای مدت این قرارداد کشتار بره و خرید و فروش پوست آنرا در ممالک محروسه جز ترتیبی که در فصل هفتم این قرارداد مذکور است قدفن نفرموده و بهیچ عنوان عوارضی دیگر بر پوست بره تحمیل نخواهد شد .

خامساً تمام وجهی که از این عایدات جمع میشود متدرجاً بتوسط اولیای دولت علیه ایران بشعبه طهران بانک استقراضی ایران در حساب علی اف ما تحویل خواهد شد تکمیل مبلغ چهل هزار تومان مذکور دولت علیه متعهد است که قبل از تکمیل مبلغ مزبور از این عایدات بهیچوجه بمصارف دیگر نرساند و در صورتیکه این عایدات کفایت وجه

فوق الذکر را ننماید اولیاء دولت ایران متعهدند که در هر صورت برای اول ماه اکتبر هر سال کسر این وجه را از عایدات دیگر دولت برسانند .

سادساً - اولیای دولت علیه ایران متعهدند که این حق جوار را که از پوستهای بره خریداری برادران علی اف هم باید همیشه دریافت نمایند تا مدت پرداخت اقساط پنجگانه نقداً گرفته قبض رسیده مأخوذ دارند و همان قبوض بجای وجه نقد چهل هزار تومان مذکور در فصل فوق تسلیم بانک استقراضی خواهد شد .

سابعاً - در مدت این پنجسال هر گاه دولت علیه ایران برای محافظت نسل بره بخواهد هر سال یک ماه بمناسبت هر محل در تمام ایران غیر از فارس کشتار بره را قدفن نماید این قرارداد مانع نخواهد بود مقرر گردید که خریداران پوست بره از تبعه روس هیچیک حق ندارند احدی را بسکشتار بره مجبور کنند .

ثامناً - این قرار داد که نخستین نوشته شده برای طرفین بدون تفسیر لازم الاجراء میباشد .

فواب - میخواستم عرض کنم که مادر محسوس قرض جاری که دولت دارد از وزراء تحقیقات کرده ایم و آنها با وعده دادند که اولیای دولت روس مساعدتی خواهند کرد و امیدواریم با گذشتن این قرارداد یک تشویقی بشود که دولت روس در باب قروض جاریه با ما مساعدت و همراهی نمایند .

رئیس - در کلیه این قرارداد با اوراق رای گرفته میشود هر کس این قرارداد را با اصلاحاتی که شده است تصویب می نماید در وقت خواهد انداخت .

(ورقه رای توزیع و اخذ شد .)

معاذ الملک - عدد حضار (۶۳) ورقه سفید (۵۰) ورقه آبی (۲) امتناع (۱۱) .

رئیس - با اکثریت تصویب شد .

کسانیکه رد کرده اند :

آقای مومن الملک - آقای میرزا اسمعیل نوری .

کسانیکه تصویب کردند :

آقای مستشار الدوله . معز الملک . شیبانی آدینه محمد خان . اسدالله میرزا . حاجی قانع الملک ناصر الاسلام . ادیب التجار . ضیاء الممالک . میرزا ابراهیم خان . حاجی محمد کریم خان . آقاسید محمد رضا مساوات . آقا شیخعلی . معاضد الملک . آقاسید محمد باقر ادیب . معتمد التجار صدرالعلماء . آقا میرزا داود خان . ذکاء الملک محمد هاشم میرزا . حاجی میرزا آقا . آقا میرزا محمد علیخان تربیت . آقا شیخ ابراهیم . حاجی سید ابراهیم . لسان الحکماء . صدیق التجار . آقا میرزا احمد قزوینی . بهجت . آقا محمد بروجردی عزالممالک . حاجی سید نصرالله . تقی زاده . آقا سید جلیل . دکتر علیخان . عزالمملک . آقا میرزا علی اکبر خان دهخدا . آقاسید حسین اردبیلی . افتخار الواعظین . وکیل التجار . ابوالقاسم میرزا حاجی آقا . ارباب کبخسرو . حسنعلی خان . حسینقلی نواب . آقا شیخ عبدالحسین بروجردی وحیدالملک . حکیم الملک . میرزا مرتضی قلیخان

ممتازالدوله - اسداللهخان کردستانی .

استعفانامه آقامیرزا علی محمد خان وزیرزاده قرائت شد قریب باین مضمون که وزارت امور خارجه بنده را بجهة شغل تحریرات آنوزارتخانه انتخاب نموده بنده هم بملاحظه اینکه در این وزارتخانه خوب میتوانم ازعهده خدمات بملت برآیم قبول کردم و همه وقت توجهات و کلاهی عظام را تمنا دارم .

رئیس - البته استعفای آقای وزیر زاده را که یکی از مایندگان محترم بودند خواهند قبول نمود لکن حالا که وزارتخانهها از افکار صائبه نمایندگان استمداد می جویند جز تاسف از فوت این آراء صائبه ایشان چاره نداریم و روز شنبه یک منشی بجای ایشان انتخاب خواهد شد .

منتصر السلطان - در اول جلسه عرض کردم در خصوص توفیق روزنامه ایران نو شرق آقای رئیس فرمودند که در راء بمجلس میناید و جواب میدهند استدعا دارم یا بفرمائید بیایند بمجلس یا اینکه انحرکم را پس بگیرند و بدو سیون ۱۸ هر اصل اینمطلب را رجوع نمایند .

رئیس - در خصوص توفیق روزنامه شرق چیزی بر رئیس الوزراء نوشته شده بود یک جوابی نوشته بودند و سریف آوردند که حضوراً جواب بدهند لکن بواسطه کاری شریف برده و بان ترتیب که فرمودید باید امضا کرد .

سلیمان میرزا - بده اجازه گرفته ام که مطابق یک نص در قانون اساسی است هر دیکر آنرا بخوانم یعنی بماسب این فصل که فصل ۲۷ است - میتوانم سایر فصول را بخوانم (اصل ۲۷ در قانون اساسی قرائت کرد) اصل ۲۷ مجلس در هر جائز مندرجات در قوانین و یا مسامحه در اجرای آن ملاحظه کند بوری مشغول در آن کار اخطار خواهد کرد و وزیر مزبور باید توضیحات لازم را بدهد

ایضا اصل ۱۲ را قرائت کرد مبنی بر اینکه روزنامهجات حق طبع مذاکرات مجلس را دارند ایضا اصل هفتم را قرائت کرد که اساس مشروطیت جز آنرا نمیتوان بردار نیست و یکی از اساس مشروطیت آزادی مطبوعات است که هجالت توفیق کرده اند بهلاوه قانون مطبوعات در توفیق یک روزنامه است در اصل بیستم می نویسد در صورتیکه چیزی برخلاف قانون مطبوعات در آنجا مشاهده شود نشر دهنده یا نویسنده بر طبق قانون مطبوعات مجازات میشود حالا فرض می کنیم چیزی هم بر خلاف قانون نوشته شده است باید چه قسم معامله کرد فرستاد روزنامه را توفیق کرد یا قانونی در این خصوص وضع شده است مدیران و منشیان هر دو روزنامه در این جا حاضرند و هیچ وجه جلب عدلیه نشده اند ایضا در جای دیگر اقتدار معاکم را مینویسد که مرکز تظلمات عمومی عدلیه است باید در صورتیکه اعتراض روزنامه داشته باشد نویسنده را جلب بمحکمه عدلیه نموده معاکم نمایند بنده در قانون اساسی و مطبوعات دوازده قانونی را شمرده که راجع باین مطلب است و تمام را بواسطه این حکم متزلزل کرده اند و چون اهم وظایف ملت و قسم هم خورده ایم که حفظ قانون اساسی را بنمائیم اینکمه بنده سئوال و استیضاحی

نوشته ام و باز هم همان قسم که گفته شد باید رجوع بکمیسیون ۱۸ نفری شود که در این خصوص هم رسیدگی نماید و چون این حکم بر خلاف قانون اساسی شده است روزنامه ایران نو و شرق می توانند طبع و توزیع شوند (اغلب تصدیق کردند)

آقامیرزا محمدعلیخان تربیت - بنده می خواستم عرض کنم که تمام اهالی ایران بیست کرور نفوس عجاله دارای دوروزنامه هستند که آنرا هم توقیف کرده اند چهار قرن است که در اروپا روزنامه دائر است و هفتاد سال است که در ایران هم دائر شده است در این مدت یک چنین کاری نشده است ناپلئون سوم یک روزنامه که اطاله اسان کرده بسود بعد از صد و یازده مرتبه معاکمه کردن روزنامه او را توقیف کردند در مملکت روسیه و نپیدانم چه شده است که در مملکت ما در آن واحد دو روزنامه را توقیف می کنند و هیچ حرف نمی زنیم .

آقاسید حسین اردبیلی - در صورتی که مدار جمیع کارهای ما سر قانون اساسی است وقتی که می بینیم نقض قانون اساسی میشود قبل از اینکه باین موضوع پردازیم و نقض قانون را بخوایم می بینیم که بکارهای دیگری می پردازیم و مجلس مادام که مرمت این نقض قانون را نکرده است بمعینه بنده نمی تواند بکار دیگر پردازد .

وکیل التجار - حفظ قانون اساسی چنان که گفته میشود اصل تکلیف نمایندگان ملت است و باید نهایت مواظبت را داشته باشد که نقض قانون اساسی واقع نشود و همان قدریکه آقایان اهمیت بچراغ و مطبوعات میدهند بنده هم همان مقدار اهمیت میدهم لیکن باید ملاحظه حفظ استقلال مملکت را هم منظور داشت و کمتر از جزئیات بآن اهمیت نداد و حفظ قوانین را باید عمومی ملاحظه کرد یعنی نباید فقط بعضی قوانین را دون بعضی منظور داشت و بنده میخواهم یک اندازه اشتباهات را رفع کنم باین جهة میگویم که چنانچه حفظ قانون اساسی لازم است حفظ قانون انطباعات هم لازم است و قانون اساسی هم راجع بقانون انطباعات میکند و اگر در قانون اساسی بطور اجمال مانده باشد نمیتوانیم فوراً اعتراض مزبور را کنیم باید رجوع بآنجا کنیم که در آنجا تصریح کرده اند حالانکه پیدا نکردم آقایان خوبست ماده ۲۲ و ۳۵ قانون انطباعات را بخوانند .

(آقامیرزا داودخان ماده ۲۲ و ۳۵ و ۴۶ و ۵۰ را از قانون انطباعات قرائت کرده اظهار داشت از تمام این مواد معلوم میشود که حکم توقیف و دادن مجازات وغیره باید بعد از معاکمه در عدلیه عملی باشد و این حکم توقیفی که شده است بدون هیچ معاکمه بوده است .
آقای تقی زاده - بنده عرض مهمی امروز نداشتم و گمان میکنم هر چه مباحثه کنیم فایده نداشته باشد و باید روز شنبه در حضور وزیر مطرح بشود اگر آقای وکیل التجار این اظهار را نکرده بود حرفی نداشتم لیکن امیدوارم که در مقام حفظ قانون اساسی آقایان و سکلاء متفقاً یک حدت وغیرتی داشته باشند و اگر یک اشتباهی شده است بر بعضی ممکن است در اطاق دیگر صحبت بکنیم و رفع اشتباه بشود در دوره سابقه وقتی یک چنین چیزی اتفاق می افتاد مردم می آمدند بالای سر ما و داد و فریاد میکردند و مرمت قانون اساسی را

میخواستند اگر در دوره سابقه یک چنین اتفاقی می افتاد ما ده روز گرفتار سیاست آن بودیم و در آن دوره بودیم و در آن دوره همیشه آرزو میکردیم که بالای سر ما مردم نیایند و ما را بحال خود وا گذارند بترتیب اقدام کنیم و امروز بعمدالله آنروز را داریم که میخواستیم یعنی مردم و ملت اعتماد بما دارند و لازم نمیدانند که اینجا تهاجم کنند و مرمت یک نقض قانون را بخواهند امروز دولت مشغول و کلاهی ملت است و کلاهی ملت هم طرف اطمینان ملت هستند در این صورت خواهش میکنم که و لا در این باب یک اتفاقی داشته باشند و بی اتحادی بکنند که آنها بیکه جرئت میکنند نقض قانون اساسی بکنند با عمادیکه مداری بعضی اردو لا از آنها من بماند جرئت را نکنند .

حاجی اقا شیرازی - همانطور که آقای تقی زاده فرمودند معاکمه این مطلب مقتضی نبود تا در وقت در را حاضر باشند و تمام بشود در آن مجلس در صورتیکه در را نیستند نتیجه از این مذاکرات نمیکردیم وقتی امروز هم در کمیسیون ۱۸ نفری معاکمه شد که مدیران چراغ را خواسته بطور هجرت و التماس از آنها بخواهند که یک ترتیبی بدهند در مندرجات روزنامهجات خودشان که بر تامل مملکت بفرمایند که همینطور که روزنامه مری ملت است و اما همانطور باشد و ترتیب صحیحی بدهند اینکمه گفته میشود و لا باید در حفظ قانون اساسی متفق باشند بنده تصور میکنم و لا ای ما در حفظ قانون اساسی متفق هستند ولی بی مطلبی میخواستم عرض کنم و آن اینست که بنده بیخیم ملت و لا در این باب چیست آیا همینطور که برای حفظ قانون اساسی مکلانند همینطور برای حفظ استقلال مملکت هم آیا مکلانند یا خیر گمان میکنم همینطور که یکی از وظایف ما حفظ قانون اساسی است حفظ خیلی چیزهای دیگر و گرفتاریهای دیگر هم هست که اسباب شود ما از تزلزل و ملاحظاتی خارجه ما مصون باشیم و بعد مشغول تنظیمات خود شویم و بطور وضوح عرض کنم گمان میکنم که اسباب تأمینات این مملکت محترم تر از همه چیز است و در هر موقع که دیده اند پاره چیزها هست که مقدم تر است اجازه کرده اند و شاید مخالف قانون اساسی هم عمل کرده اند و چندین مرتبه هم نوشته دارم و در موقعی عرض خواهم کرد چه در موقع هیئت مدیره که بنده نبوده ام در طهران و چه در موقعی که بنده در طهران بودم اتفاق ها افتاده و جواب ها داده اند و یک فقره آن را عرض میکنم در خصوص تبدیل رئیس عدلیه فارس بود که بدون معاکمه و ثبوت تقصیر و استعفای خودش او را تغییر داد و چندین مرتبه از اینگونه اتفاقات افتاده است که خلاف قانون اساسی بعمل آمده است سهل است که کراراً دور هم نشسته و گفته ایم که در مقابل استقلال مملکت هر کاری باید بکنیم و هر چیز را صحیح دانسته ایم و حال در این موقع بنده در بی آن نیستم که این کبری و صفی هم دارد یا خیر لیکن باید تکلیف خودمان را با اداره مطبوعات معلوم کنیم بدیهی است این پایه اهمیت و بزرگواری که بچراغ میدهند بواسطه اینستکه چراغ موجب ترقی و بیداری و هوشیاری حسنیات ملت

است و مهذب اخلاق و مربی | يك ملت و لسان ملت محسوب میشود هیچ سزاوار نیست که روزنامه و جرائد که در تمام دنیا صفات پرا که عرض کردم دارا هستند اولین طریقه خراب کردن اخلاق يك ملت را مسلك خود قرار بدهند باید ملاحظه کنیم به بینیم امروز مادران مملکت يك مدیر روزنامه که مطوع ملت عالم است اولاً آیا يك چنین مدیری داریم یا خیر که فقط روزنامه اش موجب ترقی ملت باشد و مردم طریق وطن پرستی را یاد بدهند ما مردم را بآن حسابات وطن خواهانه نزدیک کند گذشته از اینها میخواهم بدانم که آقایان مدیران اجازه دارند که علی الاتصال لواحق و مقالاتی بنویسند که بین افراد ملت را بهم بززند و اسباب هزل و شقاق شود و بلکه بین مردم برادری را بهم بهم زند و بهم دشمن کند آیا این طور صحیح است و مقتضی مملکت ما هست یا خیر در صورتیکه این روزنامه جت می رود به اقصی بلاد مملکت ما در صورتیکه در ملک ما میدانید چه قدر ایالات وحشی هست که وقتی این روزنامه را دیدند تصور میکنند دولت در اینجا که مرکز است و تمام قوای خود را موجود دارد نمیتواند جلو گیری کند از يك روزنامه آنوقت این چه اثر خواهد کرد معلوم است به بینید با این ترتیب امنیت در این مملکت باقی و مستقر می ماند یا خیر بنده عرض میکنم نسبت به يك وزیر تا روی مسند وزارت نشسته و او خائن باشد بیاید این طور اطاله لسان کند چه جای اینکه وزیر طرف اطمینان باشد بملاوه تمام اینها عرضی می کنم مقتضات امروزه مملکت را باید خیلی منظور داشت و بالاخره عرض میکنم ما باید حکومت داشته باشیم یا خیر حکومت ما باید قدرت داشته باشد یا خیر با این ترتیب آیا قدرتی برای حکومت شما می ماند یا خیر عرض می کنم وافماً با این وزراء طرف اطمینان شما هستند یا نیستند در صورتیکه طرف اطمینان شما هستند که قبیح تر از این نیست چیزی که يك روزنامه این طور اطاله لسان کند نسبت بوزیری که طرف اطمینان مجلس شورای ملی است و اگر طرف اطمینان شما نیستند شما اول خائن هستید که وره آبی روی میزتان نیگذارید و آنها را منفصل نیکنید.

رئیس - سی نفر اجازه خواسته اند و فایده ندارد در این خصوص صحبت شود بجهت اینکه خودمان میگوئیم و خودمان جواب میدهم حالا این مذاکره را در اینجا ختم میکنیم میماند روز شنبه با حضور روز را مذاکره میشود.

معاذ السلطنه - در مسئله اینکه خلاف قانون اساسی شده است هیچ جای شك و شبهه نیست بجهت اینکه حکمی بر خلاف قانون اساسی شده است بنده هم نمیخواستم امروز در این باب حرفی زده باشم بجهت اینکه وزراء حضور ندارند لکن بعضی مذاکرات شد که باید جواب اینرا مردم بدانند که چند روز قبل يك حکمی نوشتند و عدلیه را توقیف کردند جلو گیری شد حالا میخواهند جلو اعلام را بگیرند که صد از مردم در نباید و هر چه میخواهند بکنند و ممکن است فردا کار دیگر بخواهند بکنند بدیهی است تمام و کلاً اولین وظیفه خودشان که حفظ قانون اساسی است با کمال

سختی قیام و اقدام دارند ولی اینجا گفته نشود که وزرا باعتبار بعضی از و کلاً این اقدامات را میکنند میخواستم مرض کنتم هیچک از و کلاً با وزراء قوم و خویشی و برادری ندارند خصوصیت و دوستی هم ندارند البته در موقعیکه افعال آنها را مطابق اصول مشروطیت و سبب آبادی مملکت و رفع احتیاجات ملت به بینند با آنها مساعدت میکنند و در صورتیکه خلاف یکی از قوانین از آنها صادر شود هیچگونه همراهی نخواهند کرد و من بعد اینطور کلمات در مجلس خوبست گفته نشود و تکرار نشود.

رئیس - موضوع مذاکرات روز شنبه قبه محاسبات عمومی راپورت که سیون بود چه راجع بتعمیر کشتیهای خلیج فارس راپورت که سیون استقرض داخلی (مجلس دو ساعت و نیم ارشپ گذشته ختم شد)

جلسه ۹۸

صورت ه شروح روز شنبه ۱۸ شهر جمادی الاولی
دو ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب مجلس در تحت ریاست آقای مختار الدوله نایب رئیس تشکیل گردید.
صورت مجلس روز پنجشنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود.

نایب رئیس - ملاحظه در صورت مجلس هست (اظهاری نشد و صورت مجلس را نایب رئیس امضاء نمود)

نایب رئیس - آقای حاجی فاتح الملک سئوالی از معاون وزارت جنگ کرده بودند که اما صحیح است دولت اجازه داده است مقداری اسلحه وارد کنند یا نه خوبست سئوال خود را بفرمائید.

حاجی فاتح الملک - شنیده می شود مقداری اسلحه و تفنگ از بندر عباس وارد خاک ایران می شود می خواستم سئوال کنم که از برای دولت وارد می کنند یا برای دیگری و اگر چنانچه برای دیگری است کی اجازه داده و مقدار او چقدر است و بکجا خواهد رفت و بکدام نقطه وارد خواهد شد و برای چه این اجازه داده شده است و مقدار تفنگ و فشنگ چقدر است.

قوام السلطنه معاون وزارت جنگ
اگر این سئوالی که کرده اند راجع بیک اطلاع جدیدی است این است که اواخر ربیع الثانی راپورتی از وزارت داخله بوزارت جنگ رسیده بود راجع باینکه تجار بندر عباس مقداری تفنگ و فشنگ خریدند و در مسقط توقیف شده و بوزارت داخله اطلاع داده بودند که اگر دولت بخواهد آنرا خریداری نماید آنها حاضرند که کمتر از قیمت کارخانه بفرشند این بود که وزارت جنگ آنرا بمجلس پیشنهاد کرده و مجلس آن تقاضای تجار را رد کرد و بعد وزارت جنگ بوزارت داخله نوشت که آن اسلحه را رد کنند و اگر راجع با اسلحه ایست که در کرمان است چند ماه قبل از این ایالت کرمان شکایت می کرد از داشتن تفنگ و فشنگ و در آن زمانی که بنده در وزارت داخله بودم بوزارت جنگ نوشته شد که بفرستند وزارت جنگ بواسطه آمد مسافت و بواسطه اینکه نخواستند از ذخیره طهران تفنگ فرستاده شود و خواستند از خارجه خریداری کنند

این بود که این قرار هم بیک قدری طول کشید بعد چون در بودجه وزارت داخله سالی دوازده هزار تومان حق الایاله برای قوام الملک تعیین شده بود خودش اظهار کرد که چون اسلحه لازم است و من مجبور هستم باینکه استمداد کاملی حرکت نمایم اگر می دانید که باین زودی ها نمی شود اسلحه از رکاب حمل شود اجازه بدهید که از حق الحکومه خود اسلحه خریدم وارد نمایم وزارت داخله گفته بود که ضرری ندارد که يك چنین اجازه داده شود که از حق الحکومه خود قوام الملک این اسلحه را خریداری کرده و بعد از ورود بذخیره کرمان تسلیم نموده قبض ذخیره را بفرستند که جمع ذخیره کرمان بشود این اطلاعی بود که بنده داشتم دیگر نمی دانم که بعد از این قوام الملک آن اسلحه را خریداری کرده است یا نکرده است.

حاجی فاتح الملک - از فرادیکه میفرمایند دو فقره است و بنده بیک فقره را در نظر داشتم پس خوب است از وزارت جنگ تعقیب شود که آن اسلحه را که بنده عرض کردم که وارد کرده و چند روز شده است و آن قدری راهم - قوام الملک خریداری کرده است چه قدر است و جلو گیری کنند که اسلحه اگر وارد شده بنقطه دیگری حمل نشود چنانچه سابق بطور قاچاق می آوردند امروز نشود و مخصوصاً تمنی میشود از وزارت جنگ که توجهات خود را مبذول بدانند تا ما بدانیم چه قدر اسلحه از کجا وارد شده و برای چه وارد می شود.

معاون وزارت جنگ - اسلحه که تجار ایرانی که در مسقط وارد کرده اند عرض کردم که وزارت داخله اجازه نداده جواب سلب گفت و اسلحه کرمان راهم گمان می کنم که هنوز خریداری نکرده اند برای اینکه يك تلگرافی اخیراً از ایالت کرمان رسیده است و آن ترتیبی را که فرمودید که اجازه داده شود از بندر عباس وارد شود چون بیک قدری طول میکشد گمان نمیکنم که باین مقصود نائل شویم.

نایب رئیس - آقای بهجت سئوالی از معاون وزارت جنگ داشتید در خصوص استمداد عربستان بفرمائید.
آقای هیخ محمد علی بهجت - ده ماه تمام است که حکومت عربستان بدون هیچ استمدادی وارد شده اهالی عربستان نظر باینکه اطاعت حکومت را از فرایض شرعیه مو دانستند همه جور همراهی و مساعدت را با حکومت کردند حتی اینکه طایفه (سکوند) که یکی از طوایف بزرگ لرستان است و قریب سیصد چهارصد نفر دزفولی حاضر شدند برای جنگ لکن معلوم است که نمیتوانند این عده از عهد انتظام آنجا بر آید برای اینکه سرحد عربستان همیشه يك سرحد معظمی بود و قشون زیادی داشته است همیشه سه فوج چهار فوج با لوازم آنها استمداد در آنجا بوده و از وقتی که مغیر الملک بس آنجا آمده است تقریباً بیست روز تمام است که از جهت نبودن استمداد جنگ سختی شده است و تلگرافهای آن حاضر است اگر اجازه بفرمائید بفرموانم.
نایب رئیس - این سئوال است استبضاح که نیست شما فقط حق دارید که سئوال بفرمائید

بهبخت - بلی سوال بنده فقط راجع باین بود که این فوجی که ده ماهست برای عربستان مأمور شده برای چه حرکت نکرده اند این هم تلگرافاتی است که از آنجا رسیده است اگر اجازه میفرمائید خوانده شود.

معاون وزارت جنگ - بنده تصدیق میکنم که استمداد عربستان بایستی خیلی زودتر از این رفته باشد بهمین طور که فرمودند ده ماه قبل بنا بوده فوج همدان به عربستان برود بعد این بود که آن فوج را مأمور کرده اند که بمانند و قرار شد که یکی از افواج عراق را بفرستند بعد در اواخر کابینه قرار بود فوج جلالی برای اینکار مأمور شود و حرکت نمایند و در وقتیکه بنده داخل وزارت جنگ شدم سوال کردم چه فوجی مأمور عربستان شده است جوابی که به بنده دادند این بود که گفتند فوج جلالی مأمور رکاب شده و قرار شده است یکی از افواج عراق را مأمور کنند و قرار بود که تلگراف بشود حرکت نمایند ولی چون یک اندازه استمداد فوری لازم بود تلگراف شد که صدوینجاه نفر از بختیاریه های گرم سیری زودتر بروند و گمان میکنم که باین ترتیب انتظامات آنجا بخوبی فراهم بیاید.

بهبخت - خلاصه عرض بنده این است که سوار بختیاری نمیتواند آنجا بماند و گمان نمیکنم که با تشون بختیاری عربستان نظم پیدا نماید بجهت اینکه هوای آنجا خیلی گرم است و در تابستان نمیتواند در آنجا بماند تا اینکه آنجا را نظم بدهند و فقط یک عده از سوار گرمسیری هستند که آن ها هم استمداد ندارند تا اینکه بتوانند آنجا بروند.

معاون وزارت جنگ - عرض کردم این اقدامی که نملا شده است موقتی است لکن برای آنجا قرار شده است که دو (باتالیون) که عبارت از (۸۰۰) نفر سرباز است و یک (باتری) توپخانه در آنجا برود و احکاماتش هم صادر شده میروند.

نایب رئیس - راپورت کمیسیون نظام راجع بدرجات نظامی قرائت می شود که به پیشیم قابل توجه میشود یا خیر.

(راپورت قرائت شد مشر براینکه طرحی آقای معتدالتجار مشتمل بر مقدمه و [۳۹] ماده و طرحی از آقای معز الملک مشتمل بر مقدمه و [۳۴] ماده راجع بحصول درجات نظامی قرائت شد کمیسیون بعد از مذاکره هر دو طرح را قابل توجه دانسته بمجلس عودت میدهد که پس از قابل توجه شدن بکمیسیون نظام رجوع شود.)

نایب رئیس - گویا خاطر آقایان مسبوق است دیگر لازم است خوانده شود (عده گفتند خوانده شود) شروع قرائت مواد گردید.

مؤتمن الملک - بنده عرض می کنم اگر بخواهند تمام این طرح را بخوانند چون خیلی مفصل است قریباً یک ساعت طول می کشد و جزء دستور هم که نیست پس خوب است در قابل توجه بودن آن

رای گرفته شده ختم شود.

معز الملک - بلی همین طوری که آقای مؤتمن الملک فرمودند این هر دو طرح خیلی مفصل نوشته شده است و اگر خوانده شود خیلی طول خواهد کشید و تقریباً هر دوی این دو طرح که بکمیسیون مبتکرات رفته است قابل توجه شده و از طرف دیگر کمیسیون نظام بواسطه بیکاری مدتی است که منعقد نشده است باینجهت بنده چون مخبر کمیسیون نظام هستم تقاضا می کنم که رجوع شود بکمیسیون نظام بعد از اینکه از آن کمیسیون راپورت داده شد در قابل توجه بودن آن رای گرفته شده مطرح مذاکره شود.

نایب رئیس - بدون رای گرفتن نمی شود بکمیسیون رجوع کرد باید معلوم شود که مجلس این دو طرح را قابل توجه میدانند یا خیر اگر قابل توجه دانست آنوقت بکمیسیون رجوع میشود حال چون خاطر آقایان مسبوق است رای میگیریم.

کسانی که راپورت کمیسیون مبتکرات راجع باین دو طرح را قابل توجه میدانند پیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - با اکثریت قابل توجه شد رجوع میشود بکمیسیون نظام.

[راپورت کمیسیون استقراض راجع بقانون استقراض داخلی مشتمل بر [۱۱] ماده قرائت شده.]

نایب رئیس - حال در کلیه این یکمترتبه مباحثه شده بعد داخل شورمواد میشویم [جمعی گفتند در کلیات این مذاکره شده و برای داخل شدن در شور مواد هم رای گرفته شده فقط برای اینکه بشکل مواد قانونی نوشته شود بکمیسیون رجوع شد.]

نایب رئیس - خوب لازم میدانید که داخل شور مواد شویم و در کلیات مباحثه نکنیم.

[اغلب تصویب کردند که در کلیات ثانیا مذاکره نشده داخل مذاکره شوند.]

(شروع بشور اول در مواد شده)

وکیل التجار - آنروز قرار شد که با حضور وزیر مالیه در این راپورت شور شود.

نایب رئیس - خواهند تشریف آورد.

[در ماده [۱] و [۲] مذاکرات لازمه بعمل آمده و در ضمن شور در ماده [۳] راجع باین که منافع قرضی صدی هفت خواهد بود آقای کاشف پیشنهاد ذیل را نمودند.]

این بنده پیشنهاد می کنم که در ماده (۳) منافع قرضی از قرار صدی شش پراخته شود.

[در قابل توجه بودن این طرح رای گرفته شده با اکثریت رد شد.]

[آقای دکتر علیخان اظهار نمود که در عبارت ماده بعد از منافع قرضی کلمه [سالیانه] اضافه شود چون اغلب موافق بودند پذیرفته شد.

در ماده (۴) راجع باینکه مدت استهلاك یعنی تأدیه اصل و فرع قرض بیست سال شمسی خواهد بود و هر ساله چهارصد و هفتاد و دو هزار تومان از باب اصل و فرع تأدیه میشود آقایان آقا شیخعلی شیرازی

و میرزا مرتضی قلیخان هریک پیشنهادی نمودند پیشنهاد آقا شیخعلی شیرازی.

این بنده پیشنهاد می کنم که این جمله بماده [۴] افزوده شود مدت شروع باین قرض یکماه بعد از گذشتن این قانون خواهد بود و ختم آن مدت یک سال بعد از شروع بعمل خواهد بود.

پیشنهاد آقای میرزا مرتضی قلیخان:

این بنده پیشنهاد می کنم که در ماده [۴] نوشته شود [هر ساله این مبلغ بطور قرعه داده خواهد شد.]

در قابل توجه بودن هر یک از این دو پیشنهاد رای گرفته با اکثریت قابل توجه نکرده شد.

در ماده (۵) مذاکرات شده در ضمن شور در ماده (۶) آقایان آقا سید حسین اردبیلی و ارباب کیخسرو محمد هاشم میرزا هر کدام از قرار ذیل پیشنهاد نمودند.

پیشنهاد آقا سید حسین اردبیلی:

برشهای این استقراض در ادارات دولتی عوض بدل قبول خواهد شد.

پیشنهاد ارباب کیخسرو:

بنده پیشنهاد می کنم که این ماده بطور ماده الحاقیه بطرح افزوده شود - دارندگان ورقه سهام استقراضی میتوانند در هر موقع که بخواهند ورقه سهام خود را بدیگری انتقال بدهند.

پیشنهاد محمد هاشم میرزا:

برشهای سالیانه سهام در عوض مالیات دولتی وزارت مالیه قبول خواهد کرد.

چون پیشنهاد ارباب کیخسرو راجع باین ماده نبوده از موضوع خارج بود فقط در پیشنهاد آقا سید حسین و محمد هاشم میرزا رای گرفته شده با اکثریت قابل توجه شد.

در ماده (۷) و (۸) و (۹) و (۱۰) و (۱۱) جداگانه مذاکرات لازمه و شور اول بعمل آمده در خاتمه پیشنهاد های ذیل قرائت گردید.

(۱) از طرف ارباب کیخسرو: پیشنهادی که در ماده (۴) قرائت شده مسکوت عنه ماند.

(۲) از طرف آقای وکیل التجار در خرید سهام این استقراض بین اتباع خارجه و داخله تفاوتی نیست و عموماً آزاد هستند.

(۳) از طرف آقای کاشف:

برای مراقبت در اداره کردن محل قرض و رسانیدن اقساط اصلی و فرع در موعد مقرر بصاحبان سهام بکنفر متخصص مالیه اهم از داخله و خارجه مستخدم خواهد شد.

(۴) از طرف آقای دکتر علیخان:

این بنده پیشنهاد میکند که ماده (۱۱) اینطور نوشته شود:

برای اداره کردن این استقراض بکنفر متخصص مالیه از خارجه معین خواهد شد.

آقای ارباب کیخسرو اظهار نمود که چون اوراق سهام را بی اسم خواهند نوشت لهذا بنده پیشنهاد خود را مسترد میدارم.

پیشنهاد آقای وکیل التجار را شاهزاده اسدالله میرزا مخبر کمیسیون تقاضا نمود که رجوع شود به

کمیسیون و با حضور آقای وکیل التجار ملاحظیات در آن شده رایورت داده شود (رجوع شد بکمیسیون) در قابل توجه بودن دوفقره پیشنهاد (۳) و (۴) رأی گرفته شده پیشنهاد آقای کاشف رد شد .
پیشنهاد آقای دکتر طبیبان به اکثریت قابل توجه شد .
(رجوع شد بکمیسیون) .

نایب رئیس - شور اول در مواد قانون استقراض داخلی تمام شد حال ده دقیقه تنفس میشود (مجدداً جلسه تشکیل شد) .

نایب رئیس - پریروز که استعفانامه آقای وزیرزاده قرائت شد گزارش در این جلسه یک نفر منشی انتخاب کنیم حالا آن یک نفر منشی را انتخاب خواهیم کرد .

آرباب کیخسرو - بجای دبیر الملک هم خوب است انتخاب شود .

نایب رئیس - آن بروز دیگر می افتد حال چون عده منشی های مجلس کم است و بجهت نوشتن اسامی کسی نیست اینست که امروز یک نفر منشی انتخاب میشود .

(ورقه توزیع شده رأی گرفته شد آقای لسان - الحکامه و آقای سید محمد رضا و آقای میرزا احمد بقره از برای استخراج آراء معین شدند . اوراق آراء را شماره کردند . عده اوراق) .

نایب رئیس - ون منشی باید با اکثریت نامه انتخاب شود و عده (۶۰) است تجدید میکنیم .
(ثانیاً ورقه توزیع و رأی گرفته شد آقایانی که سابقاً برای استخراج آراء معین شده بودند استخراج آراء نموده آقای حاج میرزا رضا خان با اکثریت (۲۶) رأی منتخب شدند) .

نایب رئیس - آقای حاج میرزا رضا خان با اکثریت منتخب شدند .

این شرحی است که وزیر جنک نوشته و تقاضای کمیسینی کرده بجهت یاره ای مذاکرات (رقعه وزارت جنک قرائت شد متضمن اینکه از برای یاره مذاکرات یک کمیسیون (۱۲) نفره لازم است که فردا با حضور وزراء یاره مذاکرات بعمل بیاید) .

حاجی آقا - یک تقاضاییکه از طرف یک وزیری بشود بجهت یک مطلبی نامطلب را ندانند نمی شود انتخاب کنند (گفتند اینطور نیست) .

حاجی آقا - بملاوه کمیسیون (۱۸) نفری است بآن رجوع کنند آن کمیسیون را انتخاب کردیم از برای اینکه مطالب فوق العاده را بآنجا رجوع نمایند .

نایب رئیس - وزیر جنک (۱۲) نفر تقاضا کرده است اکنون مجلس حق دارند بگویند از همان (۱۸) نفر (۱۲) نفر برای این کمیسیون انتخاب کنیم

معزز الملک - بمقیده بنده ما نمیتوانیم بگوئیم همان کمیسیون (۱۸) نفری باشند یا آنکه مطلب را بخواهیم که چیست و مطابق قانون اساسی وزراء حق دارند کمیسینی بخواهند بدون این که مطلب را تعیین نمایند و مجلس هم حق دارد از آقایان کمیسیون هیجده نفری انتخاب نماید .

حسنعلی خان - بنده با آقای معزز الملک

موافقم و در خصوص انتخاب دونفر وکیل یاره عرایض دارم .

حاجی محمد اسمعیل کاشف - کمیسیون هیجده نفری صبحها تا ظهر مشغول کارهای عدلیه میباشد رئیس - حالا خوبست انتخاب کنیم ورقه توزیع و رأی گرفته شد .

عده آراء ۶۰ ورقه بوده آقایان ناصر الاسلام و اسدالله خان وکیل التجار از برای استخراج آراء در خارج معین شدند .

نایب رئیس - رایورت کمیسیون عرایض خواننده شود چون صاحب عریضه فریت آنرا خواسته است [رایورت کمیسیون عرایض قرائت شد مشر بر اینکه از جانب آقا شیخ محمد خیابانی کاغذی به کمیسیون عرایض رسید مشر بر اینکه دو ماهه اجازه مرخصی از برای رفتن با آذربایجان نموده بودند لیکن چون توضیحاتیکه کمیسیون را قانع نماید نداده بودند و کمیسیون وجود ایشانرا خیلی مفتوم میسرمد باینجهت تصویب نموده رجوع بمجلس کرد

نایب رئیس - بسته بمیل مجلس است .
حاجی میرزا آقا تصور نمیکنم مجلس تصویب کند .

آقا شیخ محمد خیابانی - بنده اینسکه بجهت چه میروم لازم نمی دانم اظهار کنم لیکن همینقدر عرض می کنم اگر اجازه مرخصی ندهید بنده مجبورم استعفا بدهم و اگر آقایان کمیسیون عرایض وجود بنده را لایق بعضی خدمات میدانند خوبست که اجازه مرخصی بدهند که مجبورم استعفا نشوم

ادیب التجار - اینکه کمیسیون تصویب نکرد مرخصی ایشانرا یکی بجهت اینکه وجود ایشانرا خیلی مفتوم دانست دیگر بملاحظه ایند که دلیلی از برای مرخصی خودشان ذکر نکرده بودند که کمیسیون را قانع نماید بملاوه چون چند نفر دیگر اجازه خواسته بودند و کمیسیون اجازه نداده بود دید اگر اجازه بایشان بدهد اسباب این میشود که آنها هم اجازه میخواهند باینجهت رجوع بمجلس کرد

حسنعلی خان - این دلیلی که آقای ادیب - التجار اظهار میکنند که وجود ایشان خیلی مفتوم است معلوم میشود وجود دیگران مفتوم نیست بملاوه علت اینکه بیعضی اجازه می دهند و بیعضی اجازه نمی دهند چیست اینکه آقا شیخ محمد تقاضا میکنند که اگر اجازه ندهند بنده مجبورم استعفا بدهم معلوم است خیلی کار مهمی دارند و این دلائل کمیسیون عرایض را بنده بهیچوجه صحیح نمی دانم و بنده تقاضا میکنم منبعه بعضی از آقایان که اجازه مرخصی می خواهند کمیسیون آنها را در کمیسیون بخواهد و از آنها علت را بخواهد و بهتر از این تحقیق کند آنها که کار دارند و خیلی مهم است نمیشود منع کرد .

نوبری - بنده هم از آن اشخاصی هستم که با رایورت کمیسیون همراه نیستم ولی کمیسیون وقتیکه عذری را قبول نکرد دیگر لازم نیست دلائل آنرا هم بنویسد که بچه دلیل بوده است همان قبول نکردن کمیسیون آن عذر را خودش دلیل است

براینکه آن عذر مسوع نبوده است و بنده تقاضا میکنم که این رایورت بکمیسیون عودت داده شود که با خود آقای آقا شیخ محمد در این باب مذاکره کرده نتیجه را رایورت بدهند .

دکتر علیخان - بنده عرض می کنم پس از اظهاریکه خودشان کردند دیگر جای مذاکره نیست مجلس باید یکی از دورای را درباره ایشان قبول کند یا اینکه اجازه مرخصی بدهد و یا اینکه استعفای ایشانرا بپذیرد دیگر فایده مذاکره چیست .

ادیب التجار - اینکه آقای حسنعلی خان فرمودند که عرایض را تبیض و تشخص میکنند ما این بعضی دون بعضی لازم است ایشرا توضیح کنم از اول در نظامنامه داخلی هیچ این قید نموده که اگر بگوتنی یکی از نمایندگان تقاضای مرخصی نمایند مجلس باید تصویب نماید در صورتیکه عذر موجه هم داشته باشند و در اول چند نفری تقاضای مرخصی کردند و دلیلی هم ذکر نمودند بعد کمیسیون دید که این یک چیزی شده است که دنیاهاش هم منطوری می آید و دور و تسلسل پیدا خواهد کرد و ملاحظه کرد که اگر این استعفا را قبول نکرد و بمجلس داد و استدهای سایرین را هم درین دوسه روزه رد کرد حالا آقای آقا شیخ محمد میفرمایند که عذر موجه و کار مهمی دارند که ممکن نیست مسافرت نکنند بسته برای مجلس است اگر مجلس تصویب میکند که اجازه داده شود ولی بنده عرض میکنم این ترتیبی که ما پیش گرفتیم که هر روز هر یک از نمایندگان تقاضای مرخصی کردند تصویب میکنیم بکدهم خریدار میشویم که اغلب و کلا رفته اند آنوقت علی میماند و حوضش .

عز الملک - میخواستم عرض کنم که بنده در کمیسیون عرایض بودم تقاضای سایرین را که گفتند در این دوسه روزه رد شد ندیدم بملاوه دلیلی را که کمیسیون برای تصویب نکردن اینده خصی اقامه کرد دلیل صحیحی نبود و بنده برای کمیسیون ضدم و عرض میکنم در صورتیکه ایشان عذر موجهی دارند باید اجازه داده شود .

محمد هاشم میرزا - بنده عرض میکنم اگر اینکار را که دارند اهمیتش بیش از این است که در مجلس باشند که آنرا بمجلس پیشنهاد کنند و اگر مثلا تصوراتی است که هر کدام بنظر مان میرسد که رفتنمان بولایات بهتر است که نمیشود در هر حال خوبست دلائل منطقی خود را که در اینباب دارند بفرمایند که ما بتوانیم قانع شویم حاضر نشدن ایشانرا در مجلس تصویب نمائیم .

دکتر علیخان - خواستم عرض کنم یک نفر نماینده اگر نتواند بسرود بکار های شخصی برسد اختیار دارد که استعفا بدهد بمجلس یکی از دو کار را قبول نماید و بنده گمان میکنم پس از این مذاکرات اول رایورت رأی گرفته شود که معلوم شود مجلس بنا رأی کمیسیون موافقت دارد یا خیر .

حاجی فاتح الملک - بنده بمان عقیده هستم که آقایان محترم که قبول این خدمت را کرده اند چنین نیست که بدون عذر از کار بخواهند مسامحه نمایند و البته تا کار مهمی نداشته باشند تقاضای بنمایند زیرا که همین اشکالات از برای بنده پیدا شده است

البته ممکن است از برای نمایندگان اتفاقاتی بیفتد که مجبور باشند از مسافرت و نمیشود مانع شده

آقا شیخ محمد - اگر چه بنده شایسته نمیدانم که در مجلس شورای ملی اظهار خدمات خود را کرده باشم ولی همینقدر عرض میکنم که بالاتر از جان چیزی نیست و بنده بسا جفا خود برای پیشرفت این اساس حاضر شدم و حالا هم عرض کردم که مجبور نیستم علت مسافرت خود را عرض کنم ولی عرض می کنم اگر اجازه داده نشود مجبور استمفادهم

نایب رئیس - مذاکره در بنیاب کافی است اول رای می گیریم بر ایلورت کمیسیون کسانی که راپورت کمیسیون را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند)

نایب رئیس - راپورت کمیسیون رد شده معلوم میشود که استدعای ایشان قبول شد اجازه مرخصی دو ماهه داده شود دستور جلسه آنیه شور اول در قیام فائزین محاسبات عمومی راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای خلیج فارس - راپورت کمیسیون فوائدهای راجع بطلا شوئی کوه زرد

حسنعلی خان - بنده مختصراً می خواهم عرض کنم مقصود از داشتن مجلس این است که یکباره بنشینند و در امور مملکتی شور کنند و همه آنها را حتی الامکان مجلس باید سعی کند که بالغ کند بآن عده قانونی و گذشته از اینکه هیچ اقدامی در این خصوص نمی کنیم و از وزراء نمی خواهیم که زودتر نمایندگان ولایات را بخواهند هر ساعتی که یکی از آنها خارج شد یا در ادارات وزارت خانه ها مستخدم شد و نتوانست دیگر اینجا بنشیند و رای بدهند تا (۲۴) ساعت باید بجای او انتخاب نماییم و بنده تصور می کنم که اگر این ماده قانونی نوشته نمی شد و این حق انتخاب بجای نمایندگان مستعفی بمجلس یا متوفی داده نمیشد و رجوع بولایات می کردیم خیلی زود تر از اینکه مجلس انتخاب نمایند منتخبین آنها می رسید و دلیل ندارد که دبیر الملک زیاده از بیست روز است که استمفاداده همین طور صندلی او خالی مانده است

رئیس - می خواهید روز سه شنبه انتخاب می کنیم .

دکتر علیخان - طرحی بنده پیشنهاد کرده ام در خصوص نظامنامه داخلی و توزیع هم شده خوبست در قابل توجه بودن آن رای گرفته شود .

حاجی آقا شیرازی - راپورت کمیسیون فوائدهای در خصوص جزیره هرمز بهیئت رئیس فرستاده شده تمام مردم هم منتظرند که این منبع ثروت عاید بملت شود بعد از آنکه سنواتی بوده که دیگران برده بودند آقای حاجی وکیل الرعایا هم خیلی سعی کرده اند در این خصوص خوبست آن را زودتر بمجلس بیاورند .

نایب رئیس - فرستاده شد طبع و توزیع شود

کاشف - در باب کسر عده کمیسیون ۱۸ نفری خوبست انتخاب شود آقای آقا شیخ محمد خیابانی تشریف میبرند .

حسنعلی خان - قریب چهار ماه است عریضه از ملت ارامنه بمجلس رسیده است و تقاضای دوفتر نماینده کرده اند بمجلس رجوع کرد بکمیسیون و کمیسیون راپورتی بمجلس داده و در مجلس قرائت شد و قرار شد که کمیسیون با وزراء در این خصوص مذاکرات نمایند و هنوز جوابی بآنها ندادند معلوم نیست چه شد آن اجلاس بممل آمد یا غیر بنده نمی گویم يك و کپل یا دو و کپل بآنها داده شود عرض میکنم باین ملت که تا بحال این اندازه خدمت به شریعت کرده اند يك جوابی لا اقل داده شود که يك و کپل دارند یا دو و کپل که آنها هم تکلیفشانرا بدانند .

وکیل الرعایا - در ضمن بیانات آقای متین السلطنه که دور ز قیل شده است و بنده نبودم و يك چیزی در روزنامه دیدم راجع به بنده بوده است و اینست که گفته بودند فلانی مطالبی را در کمیسیون گذشته یا نگذشته بود فاش نموده است بنده اولاً می خواستم که آقای متین السلطنه بمذاق من بیایند بگویند من چنین چیزی نگفته ام و اگر گفته اند پس بگویم تارفع اشتباه بشود و لازم است خوب توضیح بدهم تا مردم ایران بدانند که کدام مطلب بوده که بنده فاش کردم آن مطلب همه بدانند که مسئله جزیره هرمز بود که تا سنه ۱۳۲۳ آزاد بود و از آن تاریخ به بعد بدست دیگران افتاد و در اوایل ربیع الاول هذمه السنه دولت ایران خودش تصرف کرده و تا یازدهم ربیع الاول دولت آنچه بدست خودش اخذ کرده بود بجهت از تومان فروخت بعد در اوایل ربیع الثانی بعضی اشتهاارات پیدا شد بنده لازم دانستم که اطلاعات خودم را در اینخصوص بر رئیس اجرا آقای نایب السلطنه عرض کنم این بود که اطلاعات خودم را عرض کردم که یکی از چیزهایی که خوب واقع نشده جزیره هرمز است که خوبست در آن توجهی شود که از این بعد دولت خودش این منافع را بخودش عاید دارد و جزیره هرمز را من غیر حق تا بحال آقای حاجی متین التجار در تصرف داشتند و از برای پس گرفتن حقوق ملت که در این پنج ساله از بین رفته است دقت دیگری را منتظریم حالا اگر مقصود آقای متین السلطنه از مطالب گذشته و نگذشته جزیره هرمز است بنده جزء آن کمیسینی که رسیدگی باین امر نمود نبودم يك روز بنده را بادو وزیر که یکی مالیه و دیگری وزیر فوائدها بودند در کمیسیون دعوت کردند و اطلاعاتی که داشتیم در اینخصوص همه را ریختیم بمعلوم شد که چهار سال و هشت ماه است آقای حاجی متین التجار بیخود بیجهت جزیره هرمز را تصرف کرده اند مطلب این بوده است و این يك مطلبی که نباید فاش نمایم نبوده است و بنده عرض میکنم اگر در اول ربیع الاول دولت جزیره هرمز را تصرف نکرده بود آنکسی که تصرف داشت حاضر بود که من بعد هم بفرح در تصرف داشته باشد و چنانچه سابقاً هم مقدار زیادی برداشته بود و اقرار هم دارد حالا هم تلاش میکند که بردارد و پاره اقدامات کردند و انتشارات دادند بنده برای رفع اشتهاارات آن عریضه خودم را که بآقای نایب السلطنه عرض کرده

بودم با ۹۰ تومان پول بروزنامه ایران نو دادم که اینرا در روزنامه دهم مرتبه طبع کند تا ملت ایران بدانند که دولت ایران در حق کسی ظلم نکرده است در تاریخ ۲۴ ربیع الثانی بود که بنده این عریضه را بایران نو دادم و در جای دیگر که میفرمایند اعلان باسم دولت را امضا کرده و کاریکه راجع بقوه مجریه بود فلانکس مداخله کرده آن راجع بمسئله روده است این مسئله درست باید معین بشود اولاً شاید بعضی بدانند که بنده خودم هم چندان مایل نیستم که بروم بوزارت مالیه و شاید ده روز دیگر معلوم شود که بنده را بهیج اصرار نتوانند بفرستند در این کار آنچه در اینصورت زحمت کشیدم و نتیجه دیدم بنده را کافی است عرض آنچه را که بنده اعلان کرده ام راجع باعلان روده بوده که او را بهراج گذارده ام و آنرا هم بنده نمی خواستم مداخله کنم بجهت این که از شغل من خارج است لکن کردار شفاهاً آقای وزیر مالیه به بنده اصرار کردند خیلی خیلی اصرار کردند که شما يك اقدام و يك چاره از برای اینکار نکنید با اینکه بنده هم حاضر نبودم و مایل نبودم لکن چکنم بعضی وقتها بنده هم احق می شوم این بود که باصرار وزیر مالیه و دیگران قبول کرده و يك اعلان حراج روده کردم و در روزنامه درج کرده باین مضمون که روده از ۲۴ ربیع الثانی الی ۲۶ جمادی الاول بمزایده گذارده می شود اشخاصی که در سایر ولایات هستند و می خواهند در این عمل شرکت کنند یا اقدام کنند کافلاً یا تلکراف آنرا بمنوان بنده مغایره نمایند حالا اگر آنرا يك خلاقی می دانید مسئله ایست و راه علاجی بودن آنرا بفرمائید و اگر خدمتی کرده ام تشکر نمی کنند چرا خدمت و زحمت بنده را ضایع می کنند بنده قریب سه کرور بمالیه این مملکت افزوده ام و همین خدمت برای من کافی است و من هیچ منتظر نبودم از طرف آقایان این کلمات را و بس است برای من همان دشمنهایی که آنها را می بردند و می خوردند و من از خلق آنها بیرون آوردم اقلاً از شما و مجلس میاوس نباشم .

متین السلطنه - بلی آقای وکیل الرعایا اولاً مقداری حنجره خودشانرا زحمت دادند و يك مقداری شرح جزیره هرمز و مسئله روده را بیان کردند که هر دوی آنها از مطالب بنده خارج بود بجهت اینکه بنده پیشنهادی در اینجا کردم که نماینده هم در ادارات دولتی مستخدم نباشد هم در مجلس شغل و کالت که منافای این عمل است داشته باشد و چون لازم بود که بعضی دلایل اقامه کنم بجهت مثال اسم آقای وکیل الرعایا را بردم و تقدیر بنده هم نبود این يك بهانه بود که خودشان بدست دادند و این که می فرمایند ترتیب مطلب کمیسیون فلان قسم است و فاش کردن آنرا اهمیت نمی دهند این يك ایرادی است که تصور می کنم اگر نظامنامه انتخابات را ملاحظه می فرمودند این فرمایش را نمی فرمودند و این که در خصوص عریضه فرمودند بنده عرض می کنم يك مطلبی که در يك کمیسینی مطرح است چنانچه میفرمایند نوشته اند بنیابت سلطنت که فلانکس را بخواهید و فلان وزیر را بخواهید و تحقیق کار او

را بنمائید شاید وظیفه يك وکیل نباشد اما آنچه که راجع بفاش کردن مطلب کمیسیون است بنده عرض می کنم يك مطلبی که دريك کمیسیون مطرح شده و هنوز راپورت آن بمجلس نیامده وما اطلاع نداریم در روزنامهجات درج کردن آن اینهم شاید خلاف قانون باشد حالا لفظ فاش کردن را ایشان معنی دیگر کرده اند فحش اول کرده بنده نمیدانم و آنچه راجع است باعلان می فرمایند که بمن اصرار کردند شاید يك چیز بدتری اصرار می کردند شما باید قبول کنید این اعلان را که کهان ندارم بهیچ وجه بتوانند دفاع کنند بجهة اینکه اصرار وزیر مجوز وکیل در مداخله بامور خارج از وظیفه او نخواهد شد و اینکه می فرمایند سه ضرر بمالیه این مملکت افزوده ام اولاً این عدد محل تردید است ثانیاً اینکه ماتشکر کرده ایم ونشکر میکنیم لکن در صورتی که از راه قانونی داخل شوند و مخصوصاً مسئله عایدات وجه اعانه را خوبست صورت بخواهیم که بمجلس صورت بدهند و وقتی آن طرحی که بنده پیشنهاد کردم از مجلس گذشت امیدواریم باز هم اینگونه خدمات را بفرمایند لکن بتصویب مجلس آنها هم بيك کمیسیون نه بيك نفر .

ارباب کیهن خور - بنده بموجب اصل بیستم قانون اساسی یادآوری می کنم که آقایان وزراء باید بودجه خودشان را ۱۵ روز قبل از سال بمجلس بیاورند و از مقام ریاست سؤال می کنم که فرستاده اند یا مثل سال سابق يك صورت حساب خواهند فرستاد
نایب رئیس - هنوز نفرستاده اند
[مجلس يك ساعت و پنجاه دقیقه از شب گذشته ختم شد]

جلسه ۹۹

صورت مشروح روز سه شنبه ۲۱ شهر

جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس دوساعت قبل از غروب آفتاب در نعت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد .

صورت مجلس روز شنبه ۱۸ آرای آقای معاضدالملک قرائت نمودند .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست (اظهاری نشده رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

معاضدالملک - نتیجه استخراج آراء برای انتخاب کمیسیونی که وزارت جنگ تقاضا کرده بود قرائت می شود .

اسدالله میرزا با ۳۶ رای ممتازالدوله با ۳۶ رای ذکاء الملک با ۲۶ رای سلیمان میرزا با ۲۶ رای . حاجی فاتح الملک ۲۵ رای دکتر علی خان ۲۴ رای ناصرالاسلام ۲۴ رای میرزا اسدالله خان ۲۳ رای تقی زاده ۲۳ رای نواب ۲۳ رای حاجی سید نصرالله ۲۲ رای آقا شیخ ابراهیم زنجانی ۲۱ رای [معاون وزارت خارجه تشریف آوردند]

رئیس - آقای حاجی آقا سئوالی داشته اند از معاون وزارت خارجه خوبست قبل از شروع به مذاکرات بفرمائید .

حاجی آقا - بنده از وزارت علوم سئوالی داشتم .

رئیس - سابقاً دوازده فقره سئوال داشتید از

وزارتخانه های یکی از آنها راجع بود بوزارت خارجه درخصوص اقامت قشون روس در خاک ایران .

حاجی آقا - تقریباً از روزیکه قشون دولت

روس وارد خاک ما شد از اول بعنوان حفظ امنیت و حفظ تبعه خودشان بود و تمام وعده میدادند که بعد از حفظ امنیت و استوار مشروطیت قشون آنها بر میگردد مدتی است از این معنی گذشته از اول یعنی بعد از هیئت مدیره امیدوار بودم که از اولین روزی که پارلمان منعقد واستوار می یابد همان قسم که دولت روس صلح عمومی را بر پا کرد و دعوت کرده تمام دول را صلح هما قسم هم دوستانه قشون خودش را از مملکت ما بیرون ببرد يك مرتبه هم از وزارت خارجه در این خصوص سئوال شد وزارت خارجه وعده داده بودند که اقدامات در این باب بکنند که بزودی قشون روس از مملکت ما خارج شود میخواستم بدانم در این مدت اقدامات وزارت خارجه در تخلیه قشون روس و حفظ راحت عمومی چه بوده و میتواند مارا از اقدامات خودشان راحت کنند یاخیر .

معاون وزارت خارجه - غالب اقدامات را که

از آن استفسار فرمودند کمیسیون محترم خارجه بخوبی مستحضراست و بعضی ها را هم شاید مستحضر نباشند ولی وزارت خارجه میتواند اطمینان بدهد که ابدأ در این باب کوتاهی و غفلت نشده و دور نیست که بزودی از اقدامات وزارت خارجه نتیجه گرفته شده بمرض آقایان برسد .

رئیس - آقای حاج فاتح الملک سئوالی داشتید در خصوص رفتن يك عده قزاق روس به همدان بفرمائید .

حاج فاتح الملک - بلی چنانچه مذاکره شد

آنجا منتظر بودیم که با اقداماتیکه از طرف وزارت خارجه میشود امیدوار شویم که خاطر ما بر رفتن قشون روس مطمئن می شود بدبختانه می شنویم که این روزها یکسکمه از قشون روس که در قزوین بوده بسمت همدان حرکت کرده حتی اینکه جدیداً هم شنیدیم که از همدان هر تجاوز کرده بسمت ملایر و تویسرکان رفته اند و یکسکمه دیگر هم بجای آن قشونی که از همدان خارج شده اند بآنجا رفته اند از وزارت خارجه سئوال میکنم که علت این رفتن و نقل مکان آنها را و اینکه عده آنها چقدر است جداً بخواهند که بجه مناسب و بچه علت از آنجا حرکت کرده و باین نقاط رفته اند و اگر اقداماتی هم نموده اند نتیجه آنرا اظهار بدارند که به پیشیم میتوانند ما را مطمئن بکنند یاخیر .

معاون وزارت خارجه - بعد از وصول خبر

رفتن پنججاه یا شصت نفر قزاق به همدان وزارت خارجه بکنفر فرستاد بسفارت روس و علت خواست سفارت بکلی اظهار بی اطلاعی کرده واحتمال داد که شاید يك چند نفری رفته باشند بجهت گردش نوشته شد بسفارت روس که این اظهار بی اطلاعی شما با رفتن یکسکمه به همدان منافات کلی دارد شما باید فوراً امر بدهید بآنها که از اینجا خارج شوند و همت رفتن آنها را هم معین کنید همینطور هم تلگرافی شد بسفارت ایران در بطرز بورج که با وزارت خارجه آنجا در این باب مذاکره کند و از وزارت خارجه هم استفسار کردیم که اینها در آنجا اقامت دارند یاخیر هنوز جوابی نرسیده

است امروز هم بمدير كل وزارت داخله اخطار شد که جواب فوری بخواهند ولی در باب عده آنها که فرمودند چه قدر است اطلاعی ندارم تحقیق کرده بمرض میرسانم .

رئیس - آقای آقا میرزا اسمعیل نوبوری سئوال داشتید از وزارت امور خارجه در خصوص شرارت داراب میرزا که در زنجان شده است بفرمائید

آقا میرزا اسمعیل نوبوری - سئوالی از

وزارت خارجه دارم بعد از آنی که صفحه آذربایجان باقوت قهرمانان اردوی دولت ایران منظم و دارای امنیت کامله گردید و هیچ دیگر برای اشرار آنجا طاقت تجری باقی نماند و از هر جا مأیوس شدند در این اواخر شنیده میشود داراب میرزا نوه بهمن میرزا که در قشون دولت روس سمت یابوری یا سلطانی دارد بدستیاری چند نفر حرکت بزنجان کردند برای افساد اگرچه از طرف اردوی دولت ایران ایشان را معانعت کردند و مقهور نمودند ولی میخواهم بدانم وزارت خارجه در این باب اقدامی کرده اند یاخیر

معاون وزارت خارجه - در سه روز قبل که

این خبر بوزارت خارجه رسید وزارت خارجه بکنفر فرستاد بسفارت روس که در این خصوص مذاکره نماید سفارت روس جواب داد که داراب میرزا از خدمت نظامی روس استعفاء داده است و اینکه اجازه خواسته است بروسیه برود و گمان نمی کنم که بکجه چیزی شده باشد دیروز وزارت خارجه شرح اقدامات خودشان را بوزارت خارجه فرستاده بودند که اینها مشغول بچنگ و جدال شده اند فوراً شرحی مبسوط بسفارت روس نوشته شد که اینطوریکه شما نوشته اید خالی از دوسورت نیست داراب میرزا اگر از خدمت نظامی روس استعفاء داده است در آنجا چه میکند و اگر اجازه مسافرت خواسته است راهش آنجا نبوده است و اگر هم متردأ رفته است آنرا هم بما بگوئید سفارت روس خودش خیلی استعجاب میکرد از این فقره و میگفت اگر چنین چیزی باشد داراب میرزا دچار تنبیهات شدید خواهد شد شرحی که در این باب بسفارت روس نوشتیم هنوز جواب آن نرسیده بعضی اقدامات دیگر هم شده است که انشاء الله با مساعدت اولیای دولت روس نتیجه خوبی خواهد گرفت و داراب میرزا هم تنبیه کامل خواهد شد

آقا میرزا اسمعیل نوبوری - بنده یقین دارم

که داراب میرزا نوه بهمن میرزا و از طایفه قاجار است و قانوناً نمیتواند تبعه باشد همینقدر بوده است که داخل خدمت نظامی شده است حالا اگر دستگیر شود وزارت خارجه بما اطمینان می دهد که مجازات او در دست دولت قاهره ایران بشود یاخیر

معاون وزارت خارجه - در این سئوالی که

فرمودید جوابش را بده میتوانم عرض کنم **معاون وزارت داخله** - در باب عده که می گفتند به همدان آمده است مختصراً عرض میکنم تحقیقات شده عده آنها ۶۰ نبوده است فقط ۲۰ نفر بوده است ده نفر آنها مراجعت کرده و از راه گروس میروند و ده نفر آنها معلوم نیست مفتش رفته است تحقیق میکند خبر میدهد .

معاون وزارت خارجه - این مسافرت آنها

را بگروس وزارت خارجه اطلاع نداشت در این

خصوص هم مذاکره خواهد کرد که بآن سمت نروند و مراجعت کنند.

حاجی آقا - بنده یکسوالی از وزارت علوم کرده بودم که ۳ شنبه بنا بود حاضر شده جواب بدهند و امروز حاضر نشدند و حضرت عالی فرمودید که چون کاری داشتند نتوانستند حاضر شوند ولی بنده صریحاً عرض میکنم که اگر در جلسه آتیه حاضر نشوند و جواب بنده را ندهند نمیتوانم صبر کنم و باید جواب مرا بدهند.

دکتر علی خان - بنده میخواستم عرض کنم طرح بنده چون فقط برای این است که در قابل توجه بودن آن رأی بگیریده خوانده شود.

رئیس - خوانده میشود.

(رأیورت کمیسیون عرایض قرائت شد راجع به اینکه آقای ناصر الاسلام یکماهه برای استعمال مزاج استدعای مرخصی از مجلس کرده بودند کمیسیون ابتداء بواسطه آنکه وجود ایشانرا در مجلس لازم میدانست تصویب ننمود ولی پس از آنکه تصدیقنامه دکتر علی خانرا ارائه دادند که ایشان تصدیق مریض بودن ایشانرا کرده و تجویز مسافرت یکماهه را نموده بودند کمیسیون هم مرخصی یکماهه ایشانرا تصویب نموده بمجلس پیشنهاد نمود.

دکتر علیخان - بنده فقط محض اطلاع آقایان عرض میکنم که آقای ناصر الاسلام را بنده واقفاً مریض دیده ام لازم دانستم که یکمدتی ولو یکماه با ایشان اجازه داده شود که راحت بکنند برای اینکه بعد بتوانند حاضر بشوند از برای خدمت به ملت و نوع والا با این کسالتی که دارند نمیتوانند از عهده این خدمت بر آیند.

ادیبالتجار - بنده با وجود اینکه آقای دکتر علیخان تصدیق مریض بودن ایشانرا کرده اند مخالفم بجهت اینکه اگر بنا به کسالت باشد بعضی از آقایان دیگر هم هستند که کسالت خیلی دارند ایشان تنها نیستند اگر کسالت جسمانی باشد معلوم نیست که ایشان تنها باشند و اگر کسالت روحانی هم باشد همینطور و باز عرض میکنم که این دور و تسلسل میشود بجهت اینکه سایرین هم اجازه خواسته اند و تصویب نشده.

ناصر الاسلام - بنده خیلی تعجب میکنم از اظهارات بعضی از آقایان در صورتی که مرض بنده را آقای دکتر علیخان تشخیص داده اند بنده عرض میکنم نباید برای استعمال خودم منتظر باشم که آقایان چه میفرمایند اگر اینطور باشد متأسفانه مجبورم استعفا بدهم.

آقای میرزا اسمعیل لوبری - بنده این مذاکراترا زیاد میدانم بواسطه اینکه مرض چیزی نیست که بگوئیم هدرشان را قبول کنیم یا نکنیم البته باید اجازه داد که مرض خود را معالجه نمایند.

دکتر علیخان - بنده همین قدر عرض میکنم که امراض فرق دارد بعضی مرضها هستند که انسان میتواند تحمل کند ولی بعضی امراض هست که اصلاً نمیتوان تحمل کرد حالا اگر بتصدیق بنده اکتفا نمیکنید و کترهای دیگر هم در مجلس هستند از

آنها تصدیق نخواهید.

رئیس - رأی گرفته میشود بر رأیورت کمیسیون عرایض و مرخصی هر کس با رأیورت موافقت دارد یعنی تصویب میکند که اجازه مرخصی یک ماهه بآقای ناصر الاسلام داده شود قیام نماید.

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - با کثرت سی و سه رأی تصویب شده شروع بشوراول در بقیه مواد قانون محاسبات عمومی شده از ماده ۱۱ کمیسیون ماده ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ ۱۵ و ۱۶ رأیورت قرائت شد چون مخالفی نداشت مذاکره در آنها نکردند در ماده ۱۷ مذاکرات لازمه بعمل آمده و در ضمن شور در ماده ۱۸ راجع باینکه اعتبارات وصول و مواد معینه در بودجه را نمیتوان با یکدیگر مبادله کرد آقای مؤمن الملک اصلاح ذیل را پیشنهاد نمود.

اعتباراتی که در مواد معین شده است نمیتوان از یک ماده به ماده دیگر انتقال داد (رجوع شد بکمیسیون)

در ماده ۱۹ نیز مذاکرات شده در ماده ۲۰ راجع باینکه تمام معاملات دولت از خرید و فروش و اجاره و استیجاره و مقاطعه و غیره باید با اطلاع عموم و ترتیب مزایده و مناقصه صورت پذیرد سواى مستثنیاتی که بموجب مواد علیحدده باین قانون منضم میشود آقایان دکتر علی خان و میرزا اسدالله خان و متین السلطنه هر يك پیشنهادی نمودند که ذیلا درج میشود.

پیشنهاد آقای دکتر علیخان:

بنده پیشنهاد میکنم که عبارت ذیل به ماده ۲۰ اضافه شود.

در معاملات دولتی از قبیل اجاره و استیجاره و خرید و فروش و مقاطعه و غیره هر گاه طرف خارج باشد تصویب مجلس شورای ملی شرط خواهد بود.

پیشنهاد میرزا اسدالله خان:

وزراء نمیتوانند هیچ معامله را با مزایده یا مناقصه برای مدتی که از دوره جریان بودجه تجاوز کند بعهده بگیرند اجاره اشیاء و مصارف محافظه آن که ممکن است برای مدت زیادی معامله شود از این قاعده مستثنا خواهد بود در این صورت میزان مکمل معامله باقسام متساویه قسمت خواهد شد.

پیشنهاد آقای متین السلطنه:

تمام معاملات دولتی از خرید و فروش و اجاره و استیجاره باید با اطلاع عموم ب مزایده و مناقصه صورت پذیرد سواى مستثنیاتی که قانون معین میکند.

چون پیشنهاد اول برسم اصلاح بود بدون رأی رجوع شد بکمیسیون و در قابل توجه بودن پیشنهاد میرزا اسدالله خان رأی گرفته روشد.

در ماده ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۵ و ۲۶ و ۲۷ با جزئی مذاکره شوراول بعمل آمد.

ماده ۲۸ و ۲۹ و ۳۰ و ۳۱ و ۳۲ قرائت شد چون مخالفی نبود مذاکره در آن نشده.

در ماده ۳۳ راجع باینکه تحویلداران نمیتوانند پول را که بصندوق آنها حواله شده بعهده تمویق بیندازند مگر وقتی که بر خود آنها محقق شود که در اسناد ارائه شده عیب و نقص است یا صحت قبوض مشکوک است با آن شغل و خدمت که وجه در ازاء

آن حواله شده از اصل صورت وقوع نپذیرفته است مذاکرات لازمه بعمل آمده بالاخره آقای تهرزاده اصلاحی پیشنهاد نموده با کثرت قابل توجه و رجوع بکمیسیون گردید.

(اصلاح) در صورتی که برای حاضر نبودن پول نقد در صندوق تحویلدار تمویقی در پرداخت حوالجات و زراعتی دهد باید بعد از موجود شدن پول حوالجاتی که در دست است بترتیب و نوبت تاریخ رؤیت پرداخته شود.

ماده ۳۴ رأیورت ۳۸ پیشنهاد وزیر قرائت شده اظهار مخالفتی نشد رأیورت کمیسیون مبتکرات از قرائت قرائت شد.

کمیسیون مبتکرات موافق صورت مجلس جلسه چهارم مورخه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۲۸ طرح آقای دکتر علی خان را در باب لزوم حضور صاحبان طرح در کمیسیونهای مرجوعه قابل توجه ندانسته آنرا به مجلس عودت میدهد طرح دکتر علی خان از قرار ذیل قرائت شد.

مقدمه چون نماینده که طرحی پیشنهاد میکند غالباً خیلی دلایل و براهین در نظر دارد که ممکن است کمیسیونی که آن طرح بانجا رجوع شده تمام آن دلایلی را ملاحظه میکند و طرح را قابل توجه نداند و پس از اعاده به مجلس باعث مدتی اتلاف وقت و مذاکرات شود بنده پیشنهاد میکنم که ماده ذیل بنظامنامه داخلی اضافه شود.

ماده کمیسیونها هر وقت که در خصوص طرح يك نماینده مباحثه میکنند باید صاحب طرح را در کمیسیون حاضر کرده در حضور خود او مباحثات را بعمل آرند.

دکتر علی خان بنده خیلی ایراد به کمیسیون مبتکرات دارم ولی همه آنرا عرض نمیکنم اولاً خوب است طرحیکه بانجا میبرند يك نظری بامضای آنها که آن طرح را امضاء کرده اند بنمایند بجهت اینکه آنها بدون اینکه ملاحظه و نظریات در آن طرح داشته باشند آن طرح را امضاء نکرده اند و آنها ۱۵ نفرند خوب است يك قدری کمیسیون مبتکرات دقت نمایند بطوریکه لازم است دقت کنند دقت نمیکنند دیگر آنکه خوب است بدو بگویند این طرح را کمیسیون قابل توجه ندانست لاف قدری دلایل خودشانرا در قابل توجه نبودن آن ذکر نمایند و عودت بدهند و بنده عرض میکنم در نظامنامه داخلی در ماده ۴۱ چیزی نوشته شده است که طرح بنده را تقویت می کند که نوشته شده است صاحب طرح حق حضور در کمیسیون در موقع مذاکره خودش دارد پس بنده لازم می دانم که این ماده الحاق شود بجهت اینکه ممکن است خیلی دلایلی داشته باشد که نتواند تمام آن دلایل را بقدر يك کتاب در اول آن طرح بطور مقدمه بنویسد پس خوب است صاحب طرح را بخواهند که دلایل خودش را در لزوم طرحش اگر چه بجهت اینکه کرا را دیده شده طرحی به مجلس آمده است و رجوع به کمیسیونی شده کمیسیون قابل توجه ندانسته به مجلس آمده است و در مجلس قابل توجه شده بجهت اینکه در کمیسیون صاحب طرح حضور نداشته نا

تمام دلائل خود را ذکر کند و در مجلس چون حاضر بوده و دلائل خودش را ذکر کرده قابل توجه شده پس نتیجه جز تضييع وقت نداشته است پس عرض میکنم که خوب بود کمیسیون مبتكرات قدری پیشرفت میکرد تا این طرح را قابل توجه می دانست.

لسان الحکما - کمیسیون مبتكرات ملاحظه نمی کند که این ۱۰ نفر کيست ملاحظه میکنند که آن طرح چیست و چه فایده دارد و بنده عقیده ام این است که اگر آن طرح قابل توجه بشود اغلب کمیسیون هائیکه کار میکنند باهت میشود نتوانند کار میکنند بجهت اینکه هیراز کمیسیون بودجه سایر کمیسیون هابسته است و اتفاق می افتد که در کمیسیون مبتكرات در يك روز ۱۲ طرح حاضر می شود که مطرح شده آنها را قابل توجه بدانند یارد کنند حالا این طرح قابل توجه شود باید دوازده نفر را حاضر کنیم در اطاق دیگر آن وقت یکی یکی از آنها را بنوبه باطاق وارد کنیم دلائل خودشانرا بگویند و شاید یکنفر هم از آقایان حاضر نشد آنوقت باید کمیسیون چند نفر فریش و یکدسته خوب و فلك حاضر کنند برای حاضر کردن صاحب طرح و اگر هم حاضر نشود کمیسیون باید تعطیل کند باین جهت کمیسیون اینرا قابل توجه ندانست بجهت اینکه هیچ مدرک قانونی و یا حد عقلانی نداشت.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - آن طرحی که آقای دکتر علی خان نرشنه اند که هر طرحیکه بهر کمیسیونی می رود باید صاحب طرح را بخواهند و با حضور او مذاکره کنند صحیح نیست بجهاتی اولاً اینکه باید دانست که فرق است بین کمیسیون مبتكرات و سایر کمیسیون ها دیگر آنکه اینک می گویند صاحب طرح حاضر باشد بجهت این است که دلائل خودش را بگوید که اعضاء کمیسیون مطلب را بفهمند بنده عرض میکنم اعضاء کمیسیون مبتكرات طرح هائیکه می آید بکمیسیون ممثیش را میفهمند و درست ملتفت می شوند باز هم صاحب طرح را بخواهند که باید بیانی و بر تونه بشود بلکه خواستن در جایی است که طرح را مطرح قرار بدهند آن وقت مطلبی را ندانند صاحب طرح را برای توضیح دادن بخواهند والا اینکه مجبور باشند هر وقت او را می خواهند مطرح قرار بدهند صاحب طرح را بخواهند این در همان جاممکن نیست و این است که میفرمایند که نظر با اعضاء ۱۰ نفر داشته باشند و چون ۱۰ نفر اعضاء امضاء کرده اند باید آنرا قابل توجه بدانند اینطور نیست بجهت اینکه طرح هائی که بکمیسیون مبتكرات می آید نه برای این است که قطعاً آن را قابل توجه بدانند بلکه می آید بکمیسیون که اگر قابل توجه دانستند به مجلس اظهار بدارند اگر هم قابل توجه ندانستند اظهار بدارند فرض این است که طرحی هم پیدای شود که قابل توجه نباشد والا اگر بنا بود هر طرحی که ۱۰ نفر امضاء کرده بود قابل توجه بشود لازم می آید که هیچ طرحی که قابل توجه ندانند اصلاً یافت نشود.

دکتر علیخان - بنده در جواب آقای زنجانی عرض میکنم چنانچه کمیسیون بعضی ملاحظات داشت خوب بود اظهار میکرد که بعضی تغییرات لازم دارد

نه اینکه بگویند اسلا قابل توجه نیست ورد کنند دیگر آنکه بنده عقیده ام این است که برای تمام کمیسیون ه لازم است نه فقط برای کمیسیون مبتكرات دیگر آنکه این بدیهی است که وقتی صاحب طرح در کمیسیون حاضر نبود شاید طرح را قابل توجه ندانند بجهت عدم اطلاع بتمام دلائل صاحب طرح وقتی که بمجلس آمد صاحب طرح دلائل خود را ذکر خواهد کرد و ممکن است چنانچه اغلب هم اتفاق افتاده است قابل توجه بدانند در این صورت مقداری تضييع وقت شده است پس اگر صاحب طرح را میخواستند و دلائل خود را ذکر میکرد در کمیسیون آن ها هم قانع شده تضييع وقت مجلس نمیشد و فرمایشات آقای مغیرا هم تمام رد می گند بجهت اینکه فرمودند اسباب میشود که ۱۲ نفر را در کمیسیون بخواهیم و یکی یکی بنوبه وارد اطاق شوند اینها تمام حرف بود بعلاوه در نظامنامه داخلی هم نوشته شده است که صاحبان طرح حق حضور در موقع طرح خودشان دارند لکن ملاحظه اینکه شاید صاحب طرح مطلع از وقت کمیسیون نباشد این حق از صاحب طرح سلب خواهد شد و بموجب این طرح که در موقع مذاکره طرح باید صاحب طرح را خبر کنند او را بحق خودش میرساند.

آقا سید حسین اردبیلی - موافق اظهارات

دکتر علیخان باید هیچ طرحی رد نشود بجهت اینکه اگر بنا شود بواسطه اینکه یک طرح را که ۱۰ نفر امضاء کرده اند کمیسیون مبتكرات که مرکب از ۹ نفر است بتواند او را قابل توجه ندانند پس نباید هیچ طرحی بکمیسیون مبتكرات رجوع شود و وجود کمیسیون مبتكرات بکلی بیفایده میباشد و باید هر چیزی را که ۱۰ نفر امضاء کرده اند قابل توجه باشد و اینکه میفرمایند نظامنامه داخلی تضييع کرده است که هر يك از نمایندگان حق دارند حاضر شوند حق داشتن هیراز لزوم است که شما میخواهید باین ماده مازم کنید کمیسیون را یعنی هر وقت کمیسیون مبتكرات بخواهد داخل در مذاکره شوری بشود در خصوص طرحی اگر صاحب طرح نباشد نتواند مذاکره نماید و کارش معوق بشود این صحیح نیست بعلاوه فعلاً میتوانیم بگوئیم این ۱۰ نفر یک آن طرح را امضاء کرده اند هر کدام دلائلی در نظر داشته اند پس باید تمام آن ۱۰ نفر را بخواهند و دلائل تمام آنها را بشنوند و این بدیهی است که اسباب زحمت و مباح شدن کمیسیون خواهد شد و بعلاوه در تمام طرحها وجود صاحب طرح لازم نمیشود در صد شاید خیلی زیاد باشد پنج طرح محتاج شود که صاحبش کمیسیون بیاید از برای استفاده این مقصود آماده نظامنامه داخلی که قرائت کرد کافی است باینجهت کمیسیون بکلی این طرح را زیادی میداند.

مهرزاد الملك - بلی طرحی که بکمیسیون

مبتكرات رجوع میشود از حیث خوبی و بدی عبارت نمیشود آن را قبول یارد کرد باید اساساً کمیسیون بگوید که یکچه چه طرحی صحیح است یا خیر و بهین جهت این دلائلی که آقای مغیرا معترم کمیسیون فرمودند بنده را نمیتواند مقصد نماید و بنده خود این طرح را خیلی قابل توجه میدانم ولی از این تعجب میکنم که آقای آقا سید حسین اردبیلی با وجود اینکه خودشان از اشغالی بودند که این طرح را امضاء نمودند و یکی از

صاحبان این طرح میباشد شرحی در قابل توجه نبودن آن بیان فرمودند.

اسدالله میرزا - مقصود از پیشنهاد این طرح

این است که وقتی یک طرحی پیشنهاد میشود صاحب طرح نمیتواند تمام دلائل خود را در مقدمه ذکر کند این است که پس از آنی که بکمیسیون مبتكرات رجوع شد این ماده معین میکند که کمیسیون باید صاحب آن طرح را خواسته برای اینکه بطور اکل استدلالات خودش را اظهار نماید و دیگر زمانیکه در مجلس آمد مجبور شود باینکه ذکر دلائل نموده مدتی وقت مجلس را تضييع نماید و از این قبیل هم مکرر شده است که یک طرحی رجوع شده است بکمیسیون برای اینکه استدلالات صاحب طرح را بدانند و بنده عرض میکنم همانطوریکه وزیر باید در موقع طرح يك لایحه که راجع با و است حاضر باشد و دلائل خود را ذکر کند همینطور هر طرحی که از طرف نمایندگان بکمیسیون مبتكرات می رود باید در حضور او مطرح شود و بموجب این ماده با و حق میباشد که بنواند در موقع مطرح شدن او در کمیسیون شخصاً حاضر شده مطالب خود را بگوید.

رئیس - مذاکرات کافی است و در قابل توجه بودن این طرح رأی میگیریم (گفتند یک مرتبه خوانده شود) قرائت شد.

رئیس - هر کس این طرح را قابل توجه نمی داند قیام نماید.

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - با کثرت قابل توجه شد رجوع

میشود بکمیسیون داخله چون ۱۰ نفر تقاضا کرده اند که بعد از تنفس مجلس خصوصی بشود ۱۰ دقیقه تنفس است بعد جلسه خصوصی تشکیل خواهد شد دستور جلسه آتی به بقید دستور امروز انتخاب دو نفر نمایندگان مستعفی را بپورت کمیسیون بودجه راجع بتعمیرات کشتیهای خلیج فارس شود در بقیه قانون محاسبات عمومی بعلاوه را بپورت کمیسیون بودجه راجع بجای عدل السلطنه

[سه ربع از شب گذشته تنفس شد و جلسه علنی ختم گردید.]

جلسه ۱۰۰

صورت مشروح روز شنبه ۲۵ شهری

جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس ابتداء خصوصی و يك ساعت ونیم قبل از غروب آفتاب بریاست آقای مستشار اوله جلسه علنی تشکیل شد صورت جلسه روز سه شنبه ۲۱ را آقای امضاء الملك قرائت نمود.

حاجی آقا - بنده در روز سه شنبه عرض کردم

که آقای وزیر علوم بنا بود آن روز حاضر شده جوابی از سؤال بنده که در خصوصی زوز نامجات کرده بودم بدهند و روز سه شنبه حاضر نشدند و حال اینکه وعده داده بودند و عرض کردم که در جلسه آتی باید حاضر شده جواب سؤال بنده را بفرمایند در صورت مجلس این اظهار بنده نوشته نشده است.

وزیر علوم - بنده کی وعده دادم که روز سه

شنبه حاضر شوم.

تقی زاده - باید در صورت مجلس نوشته شده باشد که روز پنجشنبه جلسه علنی تشکیل شد.

معاذ الملك - در صورت مجلس آنبه باید نوشته شود .

آقامیرزا احمد بنده معض اطلاع عرض میکنم کمیسیون محاسبات چند جلسه است برای عدم حضور اعضاء تعطیل شده برای اینکه آقا شیخ محمد که تشریف برده اند و آقای دکتر اسمعیل خان هم غیبت نموده اند جناب آقای حاجی آقا هم در عدلیه رفته اند خوب است تکلیفی برای این کمیسیون مین فرمائید .

رئیس - بعضی از کمیسیون ها هم نوانسی دارند که باید عوض آنها را هم انتخاب نمایم که مشغول کار شوند ولی آنهایی که در عدلیه کار دارند کارشان موقتی است .

آقاسید حسین کزازی - کمیسیون داخله در جلسه است تشکیل میشود آقای حاجی شیخ علی حاضر نمیشوند چندی قبل هم تقاضا کردیم که خوبست کارهایی که در این کمیسیون متراکم شده است تصفیه شود .

آقاسید حسین اردبیلی - بلی کمیسیون موفقی عدلیه هم بواسطه رفتن آقای آقا شیخ محمد و حاضر نشدن آقای آقا شیخ اسمعیل هشتروندی خیلی کارش سخت شده است آقای حاجی میرزا رضا خان هم که در هیئت رئیسه هستند این کمیسیون هر یک کار بزرگی را در عهده گرفته است و اگر بتواند انجام بدهد برای مجلس هم خوب است بواسطه اینکه اصلاحات عدلیه است و یک همچو کاری را که نمیکنم مجلس تصویب نماید که در عهده تویق بماند آقای آقا شیخ اسمعیل هم از اول برای این این کمیسیون معین شده بودند چون از صبح تا ظهر برای تحقیقات لازمه در عدلیه مشغول هستند تا حال بدبختانه حاضر نشده اند و میبینم که عده این کمیسیون نسبت باول خیلی کسر شده است

رئیس - عجاله در مجلس خصوصی فردا در خصوص کمیسیون ها مذاکره شده قرار داده خواهد شد .

آقا شیخ اسمعیل هشتروندی - چون از هفت غیبت بنده مذاکره شد لازم است عرض کنم بواسطه این بود که بنده ناخوش بودم خودشان میدانند که بواسطه حضور در کمیسیون دوام نتوانستم بخورم و از فردا حاضر می شوم .

آقامیرزا اسمعیل نویری - بنده چون یکی از اعضای کمیسیون داخله هستم و در کمیسیون ۱۸ نفری هم بنده و چند نفر دیگر را معین کرده بودند کارمان که بسم الله از توجه اولیای امور اصلاح شده ولی بعضی از کارهای فوق العاده هست که تفصیلات را الان نمی توانم عرض کنم بدم عرض خواهم کرد و الان هم بنده عرض می کنم که چون در آن کمیسیون ۱۸ نفری کار زیاد است و حضور بنده لازم است از عضویت کمیسیون داخله استعفا میدهم بواسطه اینکه نمی توانم در هر دو کار کنم باید یا از کمیسیون فوق العاده استعفا بدهم یا از کمیسیون داخله .

کاشف - عرض بنده راجع به همان هیئت فوق العاده عدلیه است که موقتی هستند و باید حاضر شوند و مخصوصا آقای حاجی خان چون در هیئت رئیسه هستند تشریف نمی آورند .

رئیس - ایشان چون در هیئت رئیسه هستند فقط در یک کمیسیون می توانند عضویت داشته باشند برای اینکه در هیئت رئیسه کار خیلی دارند چون منتظر آمدن وزیر مسالیه هستیم شور در قانون محاسبات عمومی می ماند تا وقتی که ایشان تشریف بیاورند همانا راپورت کمیسیون فواید عامه راجع با امتیاز طلا هوئی سکوه زر خوانده شود (قرائت شد)

وزیر فواید عامه - بنده راجع باین راپورت یک چیزی نوشته بودم استعدایم کنم خوانده شود .

رئیس - چون در کمیسیون مانده است ممکن است خلاصه آن را بفرمائید .

وزیر فواید عامه - بنظر کمیسیون پاره چیزهایی بنده نوشته بودم غلط آمده بود و بدین واسطه بعضی اصلاحات در پیشنهاد بنده کردند و بنده یک چیزی راجع بکلیه معادن از روی قانون فرانسه ترتیب داده ام در جلسه وزیران تصویب شده و همین ایام بمجلس خواهد آمد و در آنجا خواهید دید که اصلاحات معادن را در سایر ممالک ابدی میدهند و در اینجا بر خلاف موقتی قرار داده اند و البته لازم میدانستند ولی یک چیزی که هست در باب آن چیزی است که بدولت داده میشود که لازم دانسته اند در این مملکت اینطور باشد و حال آنکه در هیچ مملکتی این قسم نیست بجهت اینکه معتبر ترین معادن امروزه معادن طلای آفریقا و ترانسوال است که در سر آن جنگها شده و سالی چهار صد کرور عایدی آن معادن است و مذک صدی پنج از عایدی خالص آن بدولت میدهند این خیلی فرق دارد با اینکه بگوئیم از عین آنچه حاصل میشود صدی ده داده شود و کلیه از صدی پنج بالاتر در تمام دانستم بمرض برسانم .

رئیس - چون شور ثانوی است داده بماده میخوانیم و رای میکنیم (گفتند شور اول است)

رئیس - خود راپورت میگوید که در ۱۵۵۸ ربيع الاول مذاکره شده است (گفتند که آن مذاکره در کمیسیون بوده است نه در مجلس)

رئیس - پس در کلیات مذاکره میکنیم .

آقامیرزا اسمعیل نویری - چنانچه در سابق در کلیاتش مذاکره می شد عقیده خود را اظهار کردم حال هم بر همان عقیده راضی هستم که اراضی را که صاحبین معینی دارد امتیاز آنرا نمیتوانیم بدهیم آنچه که آقای وزیر فواید عامه فرمودند در سایر ممالک امتیازات را ابدی میدهند بنده هم با ایشان شایدم عقیده باشم بجهت اینکه طول مدت منافع دولت نیست و این را باید دانست طلا شوئی غیر از معدن نیست این یک چیزی است که از روی زمین بر میدارند ولی در معدن محتاج بکشف و استخراج است و این را بنده هیچ نمیتوانم تصدیق کنم که اراضی را که مالک معینی دارد امتیاز آن را بدیگری بدهیم آن اراضی که متعلق بدولت است اراضی موات است اگر کسی خواست میتواند امتیاز آن را بآن شخص بدهند و الا اراضی که مالک معینی

دارد نمیتوان امتیاز آن را بدیگری داد .

حاجی فاتح الملك - بنده میخواستم عرض کنم اگر ممکن باشد وزیر معارف يك نقشه در این خصوص کشیده بدهد بجهت اینکه ما هیچ نمی فهمیم که آن درجه نقطه واقع است و حدود آن از چه قرار است اگر بفرسخ هم معین کنند باز روی کاغذ بیاید بهتر است و اینکه فرمودند در سایر ممالک امتیاز را ابدی میدهند بنده هم قدری اطلاع دارم لکن چون ما تازه شروع باین کار ها که منابع ثروت مملکتی است میخوانیم بکنیم چه ضرر دارد که در مدت بیست سال یا سی سال قرار بدهیم بعد از آنکه فهمیدیم ضرری ندارد اگر صلاح دانستیم امتیاز ابدی بدهیم .

منتصر السلطان - در خصوص نقشه معدن که فرمودند در کمیسیون داخله نقشه بزرگ ایران هست و طروت را نوشته و کویر مرکزی را هم معین کرده است و بعدوی که در این راپورت نوشته شده میتواند آقایان نماینده کان هر کدام میل داشته باشند بروند آن را ملاحظه نمایند و به چنانکه که تمام اراضی معدن در آنجا پیدا است و اینکه گفته شد طلا شوئی غیر از معدن است صحیح است ولی يك قسم از طلا شوئی جزء معدن است و این مواد را هم باید از آن قسم حساب کرد بجهت اینکه در اینجا بواسطه سردی هوا و برودت و برف ریزش می کند و رود خانه می آورد و این اراضی کلیه متعلق بدولت است و هیچ صاحب ندارد و در ایام قدیم هشتصد سال یا هزار سال پیش جاهایی برای استخراج این معدن حفر کرده اند که الان هم موجود است و مثل طلا شوئی آستانه عراق یا همدان حساب می شود .

حاجی سید ابراهیم - بنده عرض می کنم اولاً سه چهار ماه است که در اینجا هستیم ندیده ام که شور اول در این امتیاز نامه شده باشد و حالا که داخل شور شده ایم خیلی میل داشتم که آقای وزیر علوم ملاحظه فرمایند که اگر این کار فایده دارد برای خود دولت اقدام نمایند و حال که خودشان میخواهند این امتیاز را بگیرند خوبست توضیح بدهند که منافع و زحمات این کار چقدر است مطالب دیگر آنکه آقای منتصر السلطان مخبر محترم کمیسیون فرمودند که در نقشه جغرافیا گفته این معدن و اراضی هست در نقشه جغرافیا خصوصیات آنرا بیان نمی کند باید خود آقای وزیر علوم یا مخبر معین کنند که چند ذرع مربع است و از هر طرفش منتهی بکجاست و چقدر از اراضی از املاک شخصی است و چقدرش غیر شخصی و قتیکه ما این خصوصیات را دانستیم آنوقت می توانیم داخل مذاکرات آن شده عقیده خود را اظهار بداریم .

منتصر السلطان - در نقشه که عرض کردم تمام حدود و مقیاس آن معین شده است که چند متر است و هر کسی در آن ملاحظه نماید فوراً می داند که چقدر است .

رئیس - خوب است این مطلب را هم بدانیم که این چیزها را اغلب در همه جاها کمیاب یا اشخاص امتیاز بگیرند و از برای دولت صرفه ندارد که خودش اقدام نماید .

وکیل التجار - اگرچه آقای رئیس مختصراً فرمودند ولی عرض میکنم اگر بنا باشد تمام کارهای دولت را خودش اداره نماید دیگر برای هیچکس هیچکاری نخواهد ماند ما باید يك اندازه نفع عموم را هم ملاحظه کنیم و نفع هم هر قدر باشنا برسد باز مال خودمان است تفاوت ندارد ثروت اشخاص هم مال مملکت است بکس دیگر ربطی ندارد و اساساً بنده عقیده ام این است نه در معادن بلکه در کلیه کارها باید حتی المقدور صرفه را ملاحظه کرد و يك اندازه هم بامردم راه آمد که فایده آن عام باشد و اسباب تشویق مردم شود و از آن چیزیکه برای ما و دولت فایده نداشت آنها فایده ببرند و آن چیزی که امروز برای ما و دولت فایده ندارد اینگونه کارها است که باید براه بیفتد و اشخاص از آن منفعت ببرند چون فایده اشخاص هم بالمآل راجع میشود بفایده عموم برای اینکه يك کسی که در مملکت صاحب ثروت و سرمایه شد قهراً آن سرمایه خود را در مملکت بکار میاندازد و سایر افراد هم از او بهره میبرند و در اینجا دو چیز ملحوظ است یکی طلاشویی است يك مسئله کشف معدن معلوم است معدن زیادتر از طلاشویی وقت و زحمت میخواهد در اینجا هم اگر فقط طلاشویی است حق با کسانی است که میگویند بیست سال سی سال زیاد است بجهت اینکه در طلاشویی ممکن است در مدت پنج سال یاده سال طلاشویی خود را بکنند و محصولی را را که باید بردارند ولی در معدن کار باید کرد و سه چهار سال باید پیکرشته را بگیرند و زحمات فوق العاده را متحمل شوند تا بالمآل فایده بدهد چنانچه از قراریکه مخبر کمیسیون اظهار کردند در آنجا آثار قدیم است که کار کرده اند پس اگر اینطور باشد بمقیده بنده بیست سال یا سی سال کم است برای اینکه باید يك مدتی آن شخص وقت داشته باشد برای داخل شدن در آن رگها و ریشه کوه که بقاعده استخراج کرده بیرون بیاورند و در آنجا هم باید ملاحظه کرد و دید که این معدن است یا طلاشویی اگر طلاشویی است سی سال هم زیاد است و اگر معدن است که این مدت کم است و باید زیادتر قرارداد نه اینکه عرض بکنم ۹۹ سال چنانچه وزیر پیشنهاد کردند باید ما بین چهار و پنج فرار داد و فرقی نیست بین وزیر و یک نفر خارجی البته باید ملاحظات لازمه را هم برای دولت و هم برای کسی که میخواهد اینکار را بنماید بکنیم .

منتصر السلطان - در خصوص اینکه فرمودند این امتیاز طلاشویی است یا معدن نوشته شده است که امتیاز طلاشویی است .
وزیر فواید عامه - عرض میشود چون این طلا بدو شکل پیدا میشود یکی در سنگ است مثل معدن ترانسوال که سنگ چغماق است که باید آن را بشکنند و طلا را از آن بیرون بیاورند بکنند

هم هست که در سنگ نیست در خاک است در قدیم الایام وقتیکه خیلی بارندگی میشد خاک را پاک میکردند میآورد بصحرا حال باید آن خاک را شست و طلائی او را گرفت ولی محل کوه زر يك جایی است که يك خاکی دارد که تقریباً ۱۴ ذرع زیر زمین واقع شده است یعنی زیر ۱۴ ذرع خاکی است که هیچ ندارد و باید آن خاک را بردارند تا آنکه بمعدن برسند و دیگر آنکه این در يك محلی واقع است که اصلاً آب در آنجا نیست تا اینکه آبادانی باشد با اینکه مال کسی باشد و تمام اشکال آن اینست که افلا باید يك صد هزار تومانی خرج کرد برای آوردن آب در آنجا بنده نمی دانم بعضی از آقایان که صحرای این طوری را محل دفن قرار می دهند چه در نظر دارند .

متین السلطنه - سابق بر این وقتی که در امتیاز طلاشویی آستانه عراق صحبت میشد بعضی مذاکرات شد که چگونگی این امتیاز را می دهیم آیا حق داریم یا خیر آقای وزیر فواید عامه کلام فرمودند که گویا مجلس نمی خواهد بکسی امتیاز بدهد و اشکال پیش می آورد بنده عرض میکنم علت اینست که ما اطلاعاتمان کافی نیست و نمی توان مترصد بود که مجلس بدون اطلاع در يك موردی رای قطعی بدهد و حالا باز این يك امتیازی است راجع بیک طلاشویی یا معدن و معلوم میشود که نه نمایندگان اطلاعات کافی دارند و نه اطلاعات کمیسیون کافی است مثل اینکه بنده اقدام تصوری کردم که این طلاشویی در جایی است که رودخانه و آب هست حالا معلوم می رود که این نقطه است که اصلاً آب ندارد در این صورت معلوم میشود طلاشویی نیست معدن است حالا اگر این معدن باشد و واقفاً باید بدان ۱۴ ذرع به عمق آن رسید البته اگر مدت آن را ۹۹ ساله یا ۱۰۰ ساله هم بگویند گمان نمیکنم کسی مدعی شود که زیاد است و اگر مثل عراق و همدان است و طلاشویی است بعد از دو سال تصور نمیکنم چیزی از طلا در آنجا موجود باشد و البته این مدتی را هم که در اینجا نوشته اند زیاد است ازین گذشته شرایط امتیاز طلاشویی و معدن باهم تفاوت پیدا میکند و اگر طلاشویی باشد اشیاء منقوله آن هم فرق می کند بجهت اینکه برای طلاشویی فقط يك خانه حصیری در آنجا بسازند برای اینکه حملات در آنجا کار کنند و هیچ اهمیت ندارد اگر معدن باشد خیلی اسباب لازم خواهد داشت و شاید بی اغراق چندین صد هزار تومان اسباب لازم داشته باشد که باید وارد کنند و بایستی دانست که بعد از انقضای مدت امتیاز این اسبابها متعلق بدولت خواهد بود و اگر عقیده شخصی بنده را خواسته باشند این است که این باید معلوم شود که این معدن است یا طلاشویی و اگر هم معدن است که شرایطی دارد و تا معلوم نشود بنده نمی توانم در این موضوع رای خود را اظهار بدارم و بهتر این بود که کمیسیون این ملاحظات را ضمیمه راپورت میکرد و رجوع بمجلس می نمود که ثانیاً بکمیسیون فرستاده شود و این قدر هم اسباب زحمت نمیشد .

اسدالله میرزا - اولاً آقای وزیر فواید

عامه فرمودند در هر جا معمول است امتیازات را ابدی می دهند و اینچا چا کمیسیون سی ساله تصویب کرده است چون این اعتراض بکمیسیون بوده و جوابی هم داده نشد لازم دانستم در این باب نظر کمیسیون را عرض کنم نظر کمیسیون بر این بود که چون هنوز این مطلب در مجلس تصویب نشده است که آیا این معادن در هر جایی که باشد مال دولت است یا مال صاحبان املاک و در صورتیکه در ملک اشخاص واقع شده باشد حق دارند که بدون امتیاز از دولت استخراج بکنند یا اینکه محتاج با اجازه دولت است و هنوز این مسئله حل نشده بود و بعضی شرعیون مجلس هم در این باب رای ندادند این واسطه این بود که مدت را بیش از سی سال کمیسیون معین نکرد در مسئله طلاشویی گمان میکنم يك اختلافی با معادن دارد و نمی شود آنرا جزو معادن حساب کرد و در مملکت ما تا بحال آنچه معمول به بوده است این بوده که در امتیازات يك حق بدولت می دادند باین معنی که اگر میخواست این کار را بکنند می بایستی تحصیل اجازه از دولت کرده باشد و چون در امتیاز معدن کمیسیون ازی سی سال بیشتر تصویب نکرده بود در این مورد هم به پاره ملاحظات پیش از سی سال قرار نداد و آیا اینکه بعضی از آقایان اظهار داشتند که آقای وزیر فواید عامه خوب بود این امتیاز را خودشان نگیرند و اگر فایده دارد از برای دولت اقدام نمایند یا اینکه توضیحات بدهند بنده بکلی برخلاف هستم و عرض می کنم اگر کسی وزیر شد و خواست یعنی خودش را حاضر کرد از برای اینکه در کار هائیکه دایر بمناافع عمومی است اقدام نماید در ضمن نفع خودش نفع دولت را هم منظور می دارد چه عطلتی دارد که ما تصویب نکنیم وزیر یا سایر افراد چه فرق می کند ما همان نظری را که سایر مردم داریم باید در حق وزیر هم همان نظر را داشته باشیم و اما در مسئله حقوق دیوانی که اظهار شد بنده گمان میکنم در اساس این امتیاز اختلافی نیست و خوب است از مجلس در اساس این امتیاز رای گرفته شده داخل مواد شویم برای اینکه اغلب این ایرادات که شده است راجع بمواد است مثل اینکه آقای آقامیرزا اسمعیل نوبری اظهار فرمودند اگر داخل املاک اشخاص شدیم چه باید کرد در این موضوع آنچه بنظر بنده می رسد چنانچه در مسئله امتیاز آستانه عراق هم ذکر شد این است که کلیه پیکروزی باید وقت مجلس را صرف نمود و اساساً معین کرد که معادن که در املاک اشخاص واقع است متعلق بدولت است یا مال صاحبان املاک است يك مسئله دیگر که آنجا اظهار شد که معدن اسباب زیادی لازم دارد لازم شد عرض کنم چون اینکار يك قسم از طلاشویی است آن اندازه اسبابی که در معدن لازم است در اینجا محتاج نیست در مسئله مدت هم چنانچه عرض کردم کمیسیون این قسم فرض نموده که بیشتر از این نمی شود حتماً بسته است برای مجلس هر تسمی که رای می دهد همان است .

محمد هاشم میرزا - بنده عرض میکنم آقایان همچو تصور می فرمایند که این معدن در املاک اشخاص واقع است در صورتیکه چنانچه ذکر شد اینچا اصلاً کویر است و از هر طرفی با آبادی تقریباً ۸۰ فرسخ است

و ابدأ آثار تصرفی در آن نیست که اصطلاح ملکیت در آن بشود بلکه در تصرف دولت بوده است چنانچه در یکی از کتب قدیمه که فعلا اسمش در نظر من نیست همچو مینویسد که تقریباً در ۶۰۰ سال قبل از طرف دولت ایران در آنجا اقدامات شده است آیا این مسئله که ما از زمان این امتیاز اندیشه می کنیم کسی سال باشد یا بیشتر بنده عرض میکنم این مسئله خالصتاً نیست که اگر اجازه بدهیم بیک مدت زیادی شاید بعد از این بیشتر طالب پیدا نمایند این امتیازات در آنجا هم قید شده است که هر قدر از این استخراج حاصل بشود عشر آن مال دولت است و صاحب امتیاز حاضر است بدولت بدهد در این صورت به مقید بنده اشکالی ندارد خوب است رأی گرفته داخل مواد شویم.

منتصر السلطان - اینجا لازم است که

بنده بیک قدری تشریح و نظر کمیسیون و اطلاعات خود را عرض نمایم اینجا مذاکره شد که این تلاشوئی است عرض میکنم فقط تلاشوئی نیست بلکه در زیر زمین هم کاوش می کنند و تحصیل طلا می کنند و این ممکن است در ملک غیر هم داخل شود باین واسطه در فرسخ از هر طرف قریه تروت را معین کردم برای تلاشوئی بعد که در بیشتر از آن رگهای معدن کشف شد قرار دادیم که جاه بکنند و استخراج کنند و در قریه تروت هم ممکن است واقع شود ولی گفتیم که صاحب زمین را هم راضی نمایند نه اینکه بگوئیم رضایت او شرط نیست.

میرزا اسدالله خان - بنده عرض می کنم

مذاکره در کلیات بقدر کافی شده است و ما سابقه این کار را بدست دادیم و امیدواریم وزیر فواید ما هم انشاء الله هر چه زودتر شروع باستکشاف و استخراج این معدن نمایند برای اینکه در خصوص معادنی که در املاک اشخاص واقع شده است تقریباً بیست روز قبل مذاکرات شده است زیاد بر این وقت مجلس را خوب است تصبیح ننمائیم بهتر این است که رأی گرفته شده داخل شور مواد شویم.

رئیس - رأی گرفته می شود در اینکه

داخل شور مواد شویم هر کس اساساً این امتیاز را تصویب کرده رأی می دهد که مذاکره در کلیات کافی است و باید داخل شور مواد شد قیام نماید (اغلب قیام نمودند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد.

حاجی آقا - سابق بر این رأی دادیم که

تا قانون معادن از مجلس نگذشته داخل مذاکره هیچ امتیازی نشویم.

رئیس - همچو رائی داده نشده است.

[رپورت کمیسیون قرائت شد شروع بشور اول در مواد امتیاز نامه گردید در ضمن شور در ماده اول آقای وزیر هواند عامه تقاضا نمود که عبارت ذیل بماده الحاق شود که (اگر معدن بر خورد بزمینی که مالک معینی داشت باید آن مالک را راضی کرد)

در ماده ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ مذاکرات لازمه بعمل آمد.

در ماه ۷ نیز مباحثات شده در خانه آقای ارباب کیخسرو پیشهاد ذیل را تقدیم نمود.

این بنده پیشنهاد می نمایم که عبارت ذیل بمنوان ماده الحاقیه با امتیاز تلاشوئی کوه زر ملحق شود.

در ضمن تلاشوئی هر گونه امتیاز دیگر از قبیل جواهرات و اشیاء عتیقه و سایر معادن کشف شود متعلق بدولت خواهد بود.

در این خصوص مقاری مذاکره شد بالاخره عبارت ماده از هم تفکیک شده بدو قسم تجزیه گردیده در جزء اول آن رأی گرفته با اکثریت قابل توجه و بکمیسیون رجوع شد و جزء ثانی مسکوت منته ماند جزء اول در ضمن تلاشوئی هر گونه اشیاء دیگر از قبیل جواهرات و اشیاء عتیقه کشف شود متعلق بدولت خواهد بود.

و نیز آقای شیبانی عبارت ذیل را پیشنهاد نمود این بنده پیشنهاد می کنم که چنانچه وزراء

سابق رعایت این نکته را در امتیاز تلاشوئی زنجان کرده اند در اینجا هم رعایت شود بیک چهل هزارم که تقریباً از ۶۰ من خاک بیک مثقال زیاد تر باشد باید بدولت بدهند چون این پیشنهاد ابهام داشت رجوع شد بکمیسیون که آقای شیبانی در آن جا حاضر شده توضیحات بدهند شروع بشور اول در بقیه مواد قانون محاسبات گردیده از ماده ۳۵ رپورت کمیسیون در مواد ۳۶ و ۳۷ و ۳۸ مذاکرات لازمه بعمل آمد در ماده ۳۹ راجع باینکه وزراء باید حساب معاملات دوره عمل گذشته خودشان را در ابتدای هر دوره اجلاس سالانه بمجلس شورای ملی پیشنهاد نمایند و آن حساب شامل کافه عملیاتی خواهد بود که از افتتاح تا اختتام دوره عمل در هر بیک از ادارت بعمل آمده باشد مقداری مذاکره شده بتقاضای آقای فهیم الملک مخبر بکمیسیون هودت داده شد.

در ماده ۴۰ شور اول بعمل آمده ماده ۴۱ نیز پس از مذاکره بباره ملاحظاتی رجوع شد به کمیسیون.

رئیس - بقیه این شور می ماند بروز سه شنبه بیک تقاضائی بعضی از نمایندگان کرده اند که جلسات من بعد طرف صبح باشد چون هوارو بشدت گرما میرود باین جهت عصرها خیلی هوا گرم است و مجلس طرف صبح اگر تشکیل شود بهتر میشود کار کرد.

[در این موقع پیشنهاد آقای فاتح الملک قرائت شد بمضمون اینکه چون هوا رو بشدت گرما میرود بنده پیشنهاد می کنم باین جهت جلسه صبح تشکیل شود آری نمایندگان اول دسته حاضر شوند و از برای بیک ساعت قبل از ظهر جلسه ختم شود]

ارباب کیخسرو - بنده عرض می کنم در مقام خدمت به ملت هیچ نباید منتظر هوا بود دیگر آنکه عرض می کنم در صورتیکه جلسه صبح تشکیل شود باز آقایان سر وقت حاضر خواهند شد یا خیر؟
آقا شیخ ابراهیم زنجالی - ما در مجلس

سابق مکرر در مکرر این مطلب را امتحان کردیم این نمیشود باز اغلب متمذر بمذرها میشوند بعضی خواب میمانند بعضی طیب هستند صبح مطب دارند نمیتوانند حاضر شوند.

اسدالله میرزا - معلوم میشود آقایانیکه این پیشنهاد را کرده اند منزلشان نزدیک است و سهولت کار خودشان را تصور کرده اند لکن بنده که منزل دروازه قزوین است گمان می کنم اگر سه روز وقت ظهر از برای نهار بمنزل بروم روز سوم ناخوش خواهم شد همین طور که آقا شیخ ابراهیم فرمودند دکترهای مجلس اگر برای نفع خودشان هم نباشد برای نفع عموم صبح های زود باید در مطب خود باشد و اگر بخواهد قدری از زحمت کرمان آسوده باشد ممکن است عصر مجلس باشد لکن دیرتر مجلس تشکیل شود همین قسم از طرف شب هم دیرتر ختم شود.

رئیس - حالاً در این خصوص صحبت نمی کنیم در تنفس و در جلسه خصوصی خودمان هم قدری مذاکره شود.

حاجی آقا - بنده بیک اختصار قانونی اساسی

دارم اصل ۴۲ قانون اساسی مینویسد در هر امریکه مجلس شورای ملی از وزیر مسئول توضیح بخواهد آن وزیر ناگزیر در جواب است و این جواب نباید بدون هذر موجه و زیاده از اندازه اقتضا بعهده تاخیر بیفتد اصل شصتم مینویسد وزراء مسئول مجلس هستند در هر مورد که از طرف یکی از مجلسین احضار شوند باید حاضر گردیده بنده در خصوص روزنامهها از وزیر علوم سؤال کردم در حالی که خودشان در هیئت رئیسه بودند گفتند در روز سه شنبه در مجلس جواب خواهم داد والان سه جلسه است که میگردد و جواب نداده اند حالاً هم رفتند.

رئیس - در خصوص حاجی و کیل الرمایا چند روز قبل که در اینجا صحبتی بمیان آمده بود و بعضی از آقایان در خصوص املاک آنجا که ایشان کرده بودند راجع بتفکیک قوا پاره اظهارات کرده بودند باین جهت از آنروز بیه حاجی و کیل الرمایا در آن کارها هیچ مداخله نمی کنند و منتظرند که رأی مجلس در این خصوص معلوم شود و آنکارها هفت هشت فقره کار است و بعضی از آنها تا تمام است حالا در این خصوص مختصر مذاکره می کنیم و رأی میگیریم.

فوبری - بنده منکر نیستم که باید

تفکیک قوا شود ولی نباید از نظر معو کرد خدمات بعضی را که با کمال صداقت و امانت وجدیت خدمت بوطن و ملت می کنند و حاجی و کیل الرمایا در این دوره جدید خیلی خدمت کرده است بنده و آقای معاضد السلطنه اطلاع داریم که خدمات او چقدر است بنده خدمات ایشان را در این دوره کمتر از بیک وزارتخانه که نمی دانم سهل است زیادتر می دانم و آنکه آقای متین السلطنه آنروز اظهار کردند نه این بود که بخواهند ایرادی از حاج و کیل الرمایا بکند باشند بلکه صحبت ایشان اساسی و راجع به تفکیک بین القوی بود و در صورتیکه خود

وزیر مالیه میگوید من محتاج بوجود حاجی وکیل الرعایا هستم در این صورت نباید سختی کرد بعلاوه ما باید تشکر از خدمات ایشان بنهائیم از جمله کار های ایشان که بنده و آقای معاضد السلطنه خوب اطلاع داریم یکی مسئله استرآباد است که اگر ایشان آن اقدامات را نکرده بودند کار استرآباد صورت صحیحی پیدا نمی کرد و آن مطلب انجام پذیر نمی شد و امیر اعظم عودت نمی کرد و امروز خاطر و کلا از آنجا خیل مشوش و شادان با اقدامات حاجی وکیل الرعایا آن محظورات رفع شد پس باید از این قبیل اشخاصی که همت میکنند و خدمت می کنند تشکر کرد و قدر آنها را دانست بمعقیده بنده حاجی وکیل الرعایا باید سرکار خودش باشد و با کمال جد کما فی السابق کار بکنند [در این موقع اغلب اظهار داشتند که چون مخالفی نیست رای گرفته شود.]

رئیس - هر کس همین قسم موافقت دارد تصویب میکند که جناب حاجی وکیل الرعایا سرکارش باشد قیام نماید.

رئیس - با اکثریت تصویب شد.
دستور روز سه شنبه راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای فارس - بقیه شور قانون معاسبات عمومی راپورت کمیسیون استقراض داخلی مجلس خصوصی است.

(در این موقع که تقریباً نیم ساعت از شب گذشته بود مجلس علنی ختم گردید)

جلسه ۱۰۱

صورت ه شروح روز سه شنبه ۲۸ جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس تشکیل شد صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود.

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست؟ (اظهاری نشده نایب رئیس صورت مجلس را امضاء نمود.)

نایب رئیس - کمیسیون (۱۲) نفری که از طرف مجلس معین شده بود مخبر آن کمیسیون راپورت مذاکرات آنجا را میخوانند بدهند.

اسدالله میرزا - در واقع این راپورتیکه بنده میخوانم عرض بکنم راپورت چند کمیسیون است لکن چون بنده در همه آنها بوده ام لازم است عرض کنم یکی از بدبختیهای این مملکت بهران کابینه است که هر دو روز یکمرتبه ما را دچار این گرفتاریها می کند و چون در این اواخر مجدداً دچار محظور شدیم چند کمیسیون از مجلس انتخاب شد برای مذاکرات راجع باین بهران و لازم بود کمیسیونها راپورت اعمال خودشان را بمجلس بدهند که تمام نمایندگان مسوق باشند عرض میکنم در روز شنبه (۱۸) آقای سردار اسعد وزیر جنگ از مجلس تقاضای تشکیل یک کمیسیون مخصوصی کرده بودند این بود که یک هیئت (۱۲) نفره معین شد که آقایان از اسامی اعضاء آن هیئت مستعضرند و در آن شب که کمیسیون منعقد شد اشخاصی که از وزراء در آن جلسه حاضر شدند آقای وزیر جنگ آقای وزیر فواید عامه و آقای وزیر مالیه و آقای وزیر امور خارجه و وزیر تجارت

وزیر پست و تلگراف بودند در حقیقت بفر از آقای سپهبد اعظم و آقای سردار منصور وزیر عدلیه سایر وزراء شریف داشتند و در آنجا ابتداء محصری صحبت از جراند کردند بالاخره صحبت در این شد که هیئت وزراء صلاح می دانند يك کابینه که کلاً محل توجه و اطمینان مجلس شورایی است يك اختیارات نامه فوق قانونی که در قانون مصرح نیست بآنها داده شود آن کمیسیون در این باب مذاکراتی کردند ولی چون صلاحیت قبول یا عدم قبول يك همچو اظهاری را نداشتند قرار گذاشتند بمجلس رجوع نمایند و از مجلس کسب تکلیف نمایند چیزی که در آن مجلس صحبت شد و تقریباً قابل توجه شد این است که آقای وزیر جنگ اظهار داشتند که آقای رئیس الوزراء بنده فرستادند و گفتند از طرف من و کالت دارم در اظهاراتی که می نمایند بعد کمیسیون راپورت این مذاکره را بمجلس خصوصی دادند مجلس خصوصی درین باب مذاکرات مفصل نموده لکن چون این اظهاراتی که از طرف هیئت وزراء شده بود تا اندازه اظهار مهمی بود نمیشد معین کرد که مقصود چیست و در چه رشته اختیارات میخوانند تا این که به بنییم میشود باین هیئت این اختیارات را داد یا خیر از هیئت وزراء نشاءد سؤال شود که این اختیاراتی را که میخوانید تا چه درجه و در چه رشته خواهد بود و در ضمن این مذاکرات حضرت اقدس آقای نایب السلطنه هم يك هیئتی را از مجلس خواستار شدند که شرفیاب حضورشان شدند این بود که يك چند نفری از همان کمیسیون (۱۲) نفری از طرف مجلس معین شده و شرفیاب حضور ایشان شدند حضرت اقدس آقای نایب السلطنه اظهار نگرانی از اوضاع و ترتیبات حاصله امروزه کرده بودند و فرموده بودند که من خیلی مایلم که مجلس شورایی اتمامی بکند که اصلاحی در این امور شده رفع نگرانی شود و این بهران هم مرتفع گردد بعد نظر باین اظهار آقای نایب السلطنه و نظر بتقاضائی که هیئت وزراء کرده بودند مجلس خصوصی صلاح دانستند که يك هیئت (۱۲) نفره انتخاب شوند برون حضور حضرت اقدس نایب السلطنه و وزراء هم حاضر شوند و در آنجا ملاقاتی کرده مذاکرات نمایند اول در خصوص آن اختیاراتیکه هیئت وزراء خواسته اند معلوم شود بچه ترتیب و در چه حدود بوده تا بنیاً اینکه آقای نایب السلطنه اظهار نگرانی کرده اند چه بوده و از چه راه است که رفع نگرانی ایشان شود و وقتیکه این هیئت بحضور حضرت آقای نایب السلطنه شرفیاب شد از وزرائی که حاضر بودند آقای سردار اسعد وزیر جنگ و آقای صنیع الدوله وزیر فواید عامه و آقای مشیر الدوله وزیر تجارت و آقای معتمد خاقان وزیر پست و تلگراف بودند در آن مجلس هم سؤال شد از آقای وزیر جنگ که آیا اظهاراتی که شما میفرمائید از طرف آقای رئیس الوزراء هم چون معهود بود که ایشان هم تشریف بیاورند گفتند بلی بمن و کالت داده اند و هر چه بگویم بنیاً گفته ایشان است بعد اظهار شد که این هیئت از برای اصلاح اموری که تقاضا کرده اند حاضر شده اند و هر چه صلاح می دانند بفرمایند ایشان گفتند معقیده ما این است که صلاح امروزه مملکت در این است که يك هیئت کابینه جدیدی تشکیل شود بعد از طرف هیئت گفته شد که سایر وزراء در این خصوص معقیده شان چیست از وزراء آنها نیکه حاضر بودند

آقای صنیع الدوله و آقای مشیر الدوله تصدیق کردند که ما هم معقیده مان این است ولی از طرف هیئت گفته شد که ما احتیاج پذیرفتن این اظهار را نداریم آنچه که معقیده خودمان است این است که هیئت وزراء صلاح می دانند کابینه جدیدی تشکیل شود باید بيك ترتیبی صورت بگیرد که عامه مردم اطمینان داشته باشند که این اثر تعرض یا رنجش نیست و همه مطمئن باشند که در خارج کابینه هم این دو سردار تقویت معنوی در پیشرفت امور خواهند کرد آقای وزیر جنگ اظهار کردند که من از طرف خود و آقای سپهبد اعظم می توانم اطمینان بدهم که در خارج کابینه هم بیش از وقتیکه در کابینه بودیم تقویت می نمائیم و از کابینه جدید نهایت همراهی را خواهیم کرد از طرف هیئت اظهاراتی شد که شاید آقای نایب السلطنه تصور بفرمایند و اگر بگویم چیزی واضح شود يك سوء تائیری در مردم بکند آقای وزیر جنگ جواب دادند من که وزیر جنگ هستم از طرف خود و آقای وزیر داخله رئیس الوزراء اطمینان می دهم به آقای نایب السلطنه که کمال تقویت را در کابینه جدید داشته و داریم بعد از این مذاکرات هیئت گفته که ما جواب قطعی نمیتوانیم بشما بدهیم بنا بر ما موریتی که داریم میرویم بمجلس و در حضور آقایان نمایندگان مراتب را عرض میکنیم هر چه رای مجلس شد اطلاع خواهیم داد در خصوص اختیارات اظهاری نشده منقدر اظهار کردند و از روز لازم است کابینه جدیدی تشکیل شود دیگر صحبتی از اختیارات نشد و بعد نتیجه مذاکرات انروز را در شنبه و یکشنبه بمجلس خصوصی راپورت داده شد بمجلس نظر باینکه طول بهران را اسباب و حامت امور میدانست و برای اینکه مقصود حضرت اقدس آقای نایب السلطنه حاصل شود يك هیئت ۱۲ نفری را که همان هیئت سابق بودند انتخاب کردند که بروند دنبال این کار را بگیرند و هر چه زودتر این مسئله را اصلاح کنند از این تاریخ بیست دو مرتبه آن هیئت حضور آقای نایب السلطنه شرفیاب شدند و در این خصوص با ایشان مذاکره کردند آنچه معقیده ایشان است که لازم است در اینجا اظهار شود این است که با مقتضیات امروزه من صلاح در تجدید کابینه نمی بینیم ولیکن اگر هیئت وزراء خودشان همچو تقاضا کرده اند و مجلس هم با ایشان هم رای است آنوقت ممکن است داخل مذاکره این امر شد اما از برای تحقیق کامل در این امر فرمودند هیئت وزراء را احضار نموده با ایشان مذاکرات لازم در این خصوص خواهم کرد انشاء الله بعد از مذاکرات در آن مجلس اگر مقتضی شد يك عده از و کلاهما هم خواهم خواست که در آن مجلس قطع این مطالب را بکنند این اظهاراتی بود که از طرف آقای نایب السلطنه شد و این دوسه کمیسیون در این چند روز این اقدامات را کرده اند و ما امروز منتظریم آن هیئتی را که آقای نایب السلطنه وعده کرده اند احضار بفرمایند و در این خصوص مذاکره کرده نتیجه اقدامات خودشان را با اطلاع بدهند.

نایب رئیس - شرحی که از طرف آقای نایب السلطنه رسیده است مشعر است بر اینکه آن هیئت را یا عصر یا شب بتوسط تلفن میخوانم و البته وقتی